

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Preventivní programy Policie České republiky na základních školách
v Českém Krumlově**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Mgr. Michaela Lavičková, Ph.D.

Autor práce:
Zdeňka Řeháčková

6. května 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Preventivní programy Policie České republiky na základních školách v Českém Krumlově* vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 6. května 2010

.....
Zdeňka Řeháčková

Děkuji vedoucí práce Mgr. Michaela Lavičkové, Ph.D. za podněty a rady při zpracování bakalářské práce.

Preventivní programy Policie České republiky na základních školách v Českém Krumlově

Problematika společensky a sociálně nežádoucích jevů je zejména u dětí a mládeže výrazným rizikem nejen zdravotním, společenským, ale také ekonomickým. Je to oblast, do které se vkládá mnoho výzkumné energie. Příčiny tohoto jevu jsou dány celou škálou na sebe navazujících nepříznivých vlivů. Patří sem genetické vlivy, negativní vlivy v rodinách, ve společnosti, školním prostředí a také nedostatečná nabídka atraktivních možností trávení volného času pro děti a mládež.

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapování preventivních programů Policie České republiky směřovaných na základní školy v Českém Krumlově. V rozhovoru s řediteli a pedagogy dotčených základních škol jsem získala informace o situaci v oblasti sociálně patologických jevů a o názorech na realizaci preventivních programů zpracovaných Policií České republiky, Obvodním oddělením v Českém Krumlově. Tyto jsem doplnila údaji z policejních statistik a postojem preventivně informační skupiny policie. Vyhodnocením výstupů jsem dospěla k závěru, že preventivní činnost zaměřená na děti základních škol je důležitou a nezbytnou součástí výuky. Výzkum prokázal, že preventivní činnost nám poskytuje velmi široký prostor pro zpracování a realizaci dalších témat, postihujících ostatní sociálně patologické jevy. Preventivní programy Policie České republiky na základních školách v Českém Krumlově jsou efektivní, což dokládá úroveň znalostí žáků, zjištěných zpětnou vazbou od pedagogů.

Je lépe předcházet vzniku nežádoucího chování preventivními programy, než vzniklé sociálně patologické jevy náročně řešit.

Preventive Programmes of the Police of the Czech Republic in Elementary Schools in Český Krumlov

Concerning children and teenagers, the issue of socially undesirable phenomena poses a significant health, social and also economic risk. A lot of research work and time has been devoted to this subject. The causes of this phenomena are given by the wide scale of consequential adverse forces and influences. These are mainly genetic influences, negative family, social and school environment influences and also poor offer of attractive leisure time activities for children and teenagers.

The objective of the thesis is to survey the preventive programmes of the Police of the Czech Republic focused on elementary schools in Český Krumlov. The interviews with the headmasters and the teachers of the particular schools revealed interesting information about sociopathological phenomena and about the opinions of the preventive programmes carried out by the District Department of the Police of the Czech Republic in Český Krumlov. Then I completed this information with the data drawn from the police statistics and with the attitude of the police team for Prevention and Information. After the collected data had been evaluated, I came to the conclusion that the prevention activities focused on elementary school children are significant and fundamental parts of education. My research has also proved that the prevention activities provide a wide space for realization of other topics covering other sociopathological phenomena. The prevention programmes of the Police of the Czech Republic in schools in Český Krumlov have been efficient, which is supported by the level of pupils' knowledge found out by the feedback from teachers.

To solve the already existing sociopathological phenomena is very demanding, thus it is better to use the preventive programmes to prevent any undesirable behaviour.

Obsah

Úvod	8
1 Současný stav	9
1.1 Prevence	9
1.1.1 Primární prevence	9
1.1.2 Sekundární prevence	10
1.1.3 Terciární prevence	10
1.2 Faktory, ovlivňující prevenci sociálně patologických jevů	10
1.2.1 Základní principy	10
1.2.2 Rodina	11
1.2.3 Škola	13
1.2.4 Vrstevníci a volný čas	15
1.3 Sociálně patologické jevy	16
1.3.1 Rizikové chování	17
1.3.2 Prevence dětských úrazů	18
1.3.3 Šikana	20
1.3.4 Xenofobie	22
1.3.5 Kriminalita	23
1.3.5.1 Majetková kriminalita	23
1.3.6 Toxikomanie	24
1.3.6.1 Kouření tabáku	25
1.3.6.2 Konzumace alkoholu	25
1.3.6.3 Závislost na návykových látkách	25
1.4 Systém prevence v ČR	26
1.4.1 Policie a preventivní činnost	27
1.4.2 Community policing	28
1.4.3 Celostátní preventivní programy policie	29
1.4.4 Preventivní programy policie v Českém Krumlově	31
2 Cíl práce a hypotéz	34

3	Metodika	36
4	Výsledky	38
4.1	Výsledky vyhodnocení statistických evidencí PČR	38
4.2	Analýza rozhovorů	41
4.3	Analýza rozhovoru s pracovníci preventivně informační skupiny	49
5	Diskuze	51
6	Závěr	56
7	Seznam použité literatury	59
8	Klíčová slova	62
9	Přílohy	63

Úvod

Problematika společensky a sociálně nežádoucích jevů tvoří širokou škálu problémů, které jsou zejména u dětí a mládeže výrazným rizikem nejen zdravotním, společenským, ale také ekonomickým. Kriminalita dětí a mládeže je v celosvětovém měřítku trvalým kriminologickým tématem. Je to oblast, do které se vkládá mnoho výzkumné energie. Mladí lidé se rodí do světa, který se překotně mění, klade na mladou generaci nebývalé požadavky a zároveň před ně rozprostírá širokou škálu možností, ale i omezení.

Po roce 1989 je možné v naší zemi sledovat nárůst sociálně patologických jevů týkajících se dětí a mládeže. K tomu přispělo jistě určité uvolnění a také otevření hranic do tzv. západního světa. Bylo toho mnoho, co jsme chtěli vyzkoušet.

Příčiny tohoto stavu jsou dány celou škálou na sebe navazujících nepříznivých vlivů. Patří sem genetické vlivy, negativní jevy v rodinách, ve společnosti, školním prostředí a také nedostatečná nabídka atraktivních možností trávení volného času pro děti a mládež.

S nástupem do školy si děti velmi záhy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“, na níž jsou učitelé někdy více a někdy méně napojeni. V těchto případech mohou být tyto podskupiny zárodkem asociálních part, což je někdy neblahá realita. Je potřeba se preventivně připravit na řešení problémových situací, a to z hlediska spolupráce s rodiči, pedagogy, lékaři, policií.

Preventivně výchovné vzdělávací působení musí být neoddělitelnou součástí výuky a života základních škol. Proto dnes i policie úzce spolupracuje se základními školami a vytváří společně tematicky zaměřené programy vyhovující individuálním potřebám jednotlivých škol, protože nejvíce ohroženou skupinou jsou děti.

Ve své práci bych chtěla zmapovat stav, důsledky a podoby sociálně patologických jevů, které se vyskytují mezi dětmi a mládeží. Zároveň chci ukázat možnosti preventivních programů, které jsou určeny pro děti a mládež na základních školách v Českém Krumlově.

1 Současný stav

1.1 Pojem prevence

Preventivně výchovně vzdělávací působení musí být neoddělitelnou součástí výuky a života již na základních školách. Každodenní život školy a lidí v ní musí mít takovou kvalitu, aby dětem umožňoval osvojit si kompetence zdravého životního stylu, které jsou nejúčinnějším preventivním nástrojem. Prevencí tedy rozumíme, dle pedagogického slovníku, soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům. V pedagogice je velmi důležitá např. prevence násilného jednání, užívání návykových látek a vzniku závislostí, ve školní praxi i prevence úrazů (15).

Prevence společensky negativních jevů (ať již jde o rizikové chování obecně nebo konkrétně o šikanu) je vždy složitá, dlouhodobá a nákladná, přesto však v konečném součtu vychází investice do prevence vždy mnohem příznivěji, než nutnost vypořádat se s následky jevu již existujícího (léčba zranění, psychologická péče, soudní řízení, nápravná zařízení). Dětská agresivita je problém celosvětový a její prevence a řešení se ve vyspělých státech stává předmětem výzkumných prací odborných týmů. I v České republice se pomalu již uvádějí do praxe speciální preventivní programy (1).

Prevenci rozdělujeme do tří základních oblastí: primární, sekundární a terciární.

1.1.1 Primární prevence

Primární prevence je zaměřena na zabránění vzniku události a úrazu. Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným s rizikovými projevy chování, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření (1).

Příkladem mohou být ochranné prostředky, preventivní opatření v dopravě apod. Důraz je kladen zejména na specifickou primární prevenci tj. systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet nebo omezovat nárůst jeho výskytu.

Nejzásadnější v oblasti úrazové prevence je prevence na primární úrovni, která by měla vycházet z podrobného rozboru příčin úrazů, rizikových činností a prostředí (1).

1.1.2 Sekundární prevence

Sekundární prevencí se rozumí přecházení vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování. V tomto směru je sekundární prevence název pro včasnou intervenci, poradenství a léčení. Součástí sekundární prevence je například kvalitní záchranný systém, poskytnutí první pomoci, snížení dopadu úrazu, zkrácení doby léčby.

1.1.3 Terciární prevence

Cílem terciární prevence je zařazení trvale poškozených osob do běžného života, minimalizace zdravotně sociálních dopadů.

1.2 Faktory, ovlivňující prevenci sociálně patologických jevů

1.2.1 Základní principy

Základním principem strategie prevence nežádoucích sociálně patologických jevů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je výchova dětí a mládeže k zdravému životnímu stylu, k osvojení si pozitivního sociálního chování a rozvoji osobnosti, k odmítání všech forem sebedestrukce a porušování zákona (26).

Škola má nesporně spolu s rodinou nejvýznamnější vliv na vývoj a rozvoj všech složek osobnosti dítěte i jeho socializaci (14).

1.2.2 Rodina

Vzhledem ke skutečnosti, že vymezení pojmu rodina bylo ve společenských vědách věnováno mnoho pozornosti, lze se setkat s celou řadou jejich různých definic. Obecně bývá rodina charakterizována především z hlediska svého postavení ve společenském systému, dále pak z hlediska vazeb, sociálních funkcí a základních sociálních procesů, které v ní probíhají.

Jedna z nejjednodušších definic popisuje rodinu jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými obdobnými vztahy a zvláště společným způsobem života. Ačkoli právní řád České republiky neobsahuje legální definici rodiny, lze říci, že za rodinu považuje především společenství založené manželstvím, což ovšem neodpovídá současné situaci.

Soužití muže, ženy a jejich dětí se označuje jako nukleární rodina a ta je všude na světě považována za základní jednotku solidarity a vzájemné odpovědnosti. Rodina je nesmírně důležité společenství, těsně spjaté nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek. Není pochyb o tom, že rodina má pro dítě nezastupitelný význam, má rozhodující vliv na rozvoj jeho osobnosti, a to jak v oblasti tělesné, duševní, tak i sociální. Dítě si vytváří svůj vlastní vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak mu rodiče či vychovatelé předkládají realitu a jak jej do této reality uvádějí. Aby byl dítěti zajištěn po všech stránkách optimální vývoj, musí být rodina schopna uspokojit jeho základní potřeby (3).

Dříve byly rodinné systémy více stabilní, zkušenosti se předávaly z jednoho pokolení na druhé. Rodiny spolu trávily více času. V důsledku zásadních společenských a ekonomických proměn došlo i ke změně hodnotového systému a některé nemateriální hodnoty jsou podceňovány nebo opomíjeny. Rodina je první instance pro předávání vzorů a volby zálib (26).

Význam rodiny pro rozvoj dětské osobnosti je zásadní. Rodina je do značné míry určující a kterákoliv následující sociální skupina musí navazovat na základy jež položila. Život v nevhodném nebo nepodnětném rodinném prostředí představuje

riziko ve smyslu rozvoje nežádoucích způsobů chování, nebo dokonce nežádoucích osobnostních charakteristik (23).

Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, jenž svým selháváním dítětem umožňuje kriminální chování (11).

Od počátku 20. století tradovaný vztah mezi příslušností rodiny k určitým společenským vrstvám a delikventním chováním dětí z těchto rodin se v moderní době dá potvrdit výzkumnými daty jen pro skupiny ležící na okrajích sociálního spektra. Novodobé přelévání kriminality i do společensky lépe situovaných rodin se dá interpretovat jako následek klesajícího vlivu rodiny na chování dospívajících dětí ve všech společenských vrstvách.

Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje. Nejdůležitější období preventivní výchovy je v prvních pěti letech života dítěte, to znamená v předškolním věku. To je doba, kdy se vytváří základní smysl pro řád a počátky svědomí.

Matoušek uvádí: „Rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí proto, že optimálně spojuje osobní zaujetí dospělých na prospěchu partnerů i dětí s univerzálním zájmem společnosti na stabilizovaném soužití mužů a žen. Dítě si nemůže osvojit žádoucí dovednosti, postoje a hodnotovou orientaci, aniž by nebylo vystaveno trvalému působení dospělých“ (10).

Vývoj charakteru a z něho vyvěrajícího morálního jednání zásadním způsobem určuje socializace a edukace dítěte. Rozhodující je, jak okolí (rodina, škola, vrstevníci, sdílená společenská morálka, média) staví před dítě to, co je správné a žádoucí, jak prosazuje respektování pravidel a zásad, kterými je třeba se řídit, hodnot, o něž je třeba usilovat. Například může se tak dít zákazy, tresty, příkazy, výhrůžkami apod. anebo spíše vzory a ideály, které fascinují a podněcují k jejich přijetí a zvnitřnění, či prostým chodem života – vlivem okolností, z nichž jedinec situačně vyrozumívá, co a jak je vhodné či výhodné. Značný význam má, je-li vývoj charakteru a morálního jednání spíše vynucován jako naprostá poslušnost, anebo zda se spíše očekává pochopení toho, oč jde, apeluje se na svobodné rozhodnutí a vytváření konsensu (5).

Studie delikventně jednajících mladistvých založené na popisu jejich rodinného prostředí ukazují rodinné prostředí přestupců zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou dětmi charakterizováni jako pasivní či odmítaví, nezainteresovaní na potřebách dítěte. V takových rodinách je pravděpodobnější, že se u dítěte vyvine některý z výše zmíněných druhů nejisté vazby k rodiči, a tím pádem i ke světu dospělých (11).

Způsob řešení konfliktů v rodině má nepochybně vztah k delikventnímu chování dětí. Řadou výzkumů je potvrzeno, že děti vyrůstající v rodinách, kde je mnoho otevřených konfliktů mezi rodiči, mají větší sklon ke kriminálnímu chování než děti vyrůstající v klidném rodinném prostředí. Také konflikty dítěte se sourozenci předpovídají vyšší riziko delikvence. Z takového prostředí má dítě jednak tendence co nejdříve a co nejčastěji unikat, jednak se v něm učí konfrontačnímu způsobu řešení těžkostí. V interakci rodin s delikventním potomkem nacházejí pozorovatelé mnoho obviňování, nevěcné a emoční diskuse o problémech, mnoho agresivních obran vlastní osoby, nepřesnější definice problémů, méně přijímání odpovědnosti, méně přátelských sdělení, méně snahy zhodnotit, jak se zkoušené řešení problému prakticky osvědčuje (11).

Většina dětských provinilců se dostává do rozporu se zákonem okolo 13 let. U těchto dětí se výrazně projevuje vliv rodinného prostředí. Můžeme říci, že právě dětská delikvence souvisí se škodlivým výchovným prostředím v některých rodinách. Důležitým předpokladem žádoucího vývoje osobnosti dítěte je úplnost rodiny. I když tento fakt není ještě zárukou kvality výchovného prostředí dítěte. K vlivu rodinného prostředí přistupuje s přibývajícím věkem stále intenzivněji prostředí školy se všemi svými vlivy.

1.2.3 Škola

Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za své žáky. V souladu s ustanoveními školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.) jsou školy povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit,

a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (21).

Ředitelé škol odpovídají za systémové aktivity školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, které řeší metodické pokyny ministerstva školství vyhlášené vždy na určité časové období a jsou součástí minimálního preventivního programu školy. Ředitelé musí zajistit vzdělávání svých pracovníků v akreditovaných kurzech. Příslušný pedagog má ještě funkci metodika prevence. Školní metodik prevence pak odpovídá za informovanost všech pedagogických pracovníků školy o dané problematice.

Povolání pedagoga – učitele klade vysoké požadavky na mnohostrannost v činnostech a vysoké požadavky na osobnostní a psychické vlastnosti. Úspěch či neúspěch výchovně vzdělávacího procesu ve škole záleží na osobnosti učitele. Učitel vede důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, zvláště pak respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka. Všichni učitelé by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických, ale i nepedagogických pracovníků školy vůči sobě a vůči žákům ovlivňují také chování žáků (12).

Předpokladem naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, kvalifikovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je schopen vyučovat za aktivní účasti dětí. Zvyšování odolnosti dětí a mládeže proti rizikovým projevům chování vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních (19).

Všichni pedagogičtí pracovníci školy se podílejí na tvorbě a realizaci minimálního preventivního programu. Koordinace tvorby a kontrola realizace tohoto programu patří ke standardním činnostem školního metodika prevence. Ten úzce spolupracuje s metodikem prevence v pedagogicko-psychologické poradně. Tento

metodik dále spolupracuje s krajským školským koordinátorem prevence, který je pověřen výkonem této funkce v rámci organizační struktury krajského úřadu. Krajské školské koordinátory prevence metodicky vede ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Pedagogicko-psychologické, respektive školní poradenství je podpůrný systém, jenž je začleněn do české školské soustavy a jehož hlavním úkolem je přispívat k optimalizaci jednotlivých fází i celého procesu výchovy a vzdělávání ve škole i v rodině. Zaměřuje se zejména na tyto sféry působnosti:

- poskytování odborné pomoci při řešení otázek rozvoje osobnosti dětí, žáků a studentů v procesu vzdělávání a profesní přípravy,
- podněcování využití a rozvoje potenciálu velmi nadaných žáků a studentů,
- zajišťování podpory řešení vzdělávacích obtíží žáků a studentů, které mají různý původ (poruchy učení, zdravotní postižení, snížení „školních“ schopností, sociokulturní handicap), poskytování odborné pomoci při prevenci, zjišťování a řešení těchto obtíží či problémů v psychickém a sociálním vývoji dětí a mládeže, které se v procesu vzdělávání projevují,
- poskytování odborné pomoci při volbě vzdělávací cesty a následně i profesní orientace,
- spolupodílení se na prevenci sociálně patologických jevů včetně prevence drogových závislostí a kriminality mládeže (14).

Školní poradenství poskytuje své služby nejen dětem a mládeži, ale také rodičům nebo jejich zákonným zástupcům, učitelům i ostatním pedagogickým pracovníkům.

1.2.4 Vrstevníci a volný čas

S přibývajícím věkem dětí se výrazně zmenšuje vliv rodiny a školy a do popředí vystupuje vliv vrstevníků. V malé skupině se často jedinec učí vzájemnému přizpůsobování, vytváří si vlastní hodnotový svět, navyká si podřizovat se společným cílům. Kromě soužití v rodině nalézá i sociální vztah ve skupině vrstevníků. Získává

postupně nezávislost na dospělých. Dosavadní výchovné a socializační vlivy a získané poznatky, vědomosti a dovednosti, má využívat v dalších seberealizačních, seberegulačních a v širokém slova smyslu sebevýchovných činnostech (13).

Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže jsou multifaktorově podmíněny. Vedle vlivu rodiny, osobnostních vlivů, vlivů subkultury a společenských vlivů se část mládeže dostává na „šikmou plochu“ díky nesprávnému naplnění jejich volného času. Volný čas dětí je rizikem i příležitostí. Může být využit nevhodně nebo pozitivně.

Volný čas mohou děti a mládež trávit mimo rodinu a školu individuálně, v neformální skupině vrstevníků nebo v institucích s volnočasovou náplní, kam zařazujeme tělovýchovné spolky, školní družiny, školní kluby, domy dětí a mládeže, občanská sdružení dětí a mládeže. Tyto subjekty vytváří podmínky pro smysluplné využívání volného času.

Negativním fenoménem dnešní doby je medializace současné generace dětí a mládeže, která vyrůstá pod tlakem masové kultury a především komerční televize. Již řádku let se diskutuje o vlivu filmů, televize a počítačových her na psychiku dítěte. Souvislost mezi chováním dětí a množstvím násilí sledovaného v televizi existuje a násilné programy zvyšují možnost agresivního chování (26).

V tomto věkovém období je kombinace nudy s touhou po dobrodružství jedním z častých rizikových faktorů vzniku sociálně patologických jevů. Zejména sportovní aktivity, přizpůsobené svým charakterem a obsahem této věkové skupině, mohou nahradit nežádoucí volnočasové aktivity.

1.3 Sociálně patologické jevy

Při hodnocení sociálně patologických jevů musíme brát v úvahu stupeň jejich nebezpečnosti pro společnost i jedince. V posledních letech je ve světě i u nás kladen stále větší důraz na prevenci sociálně patologických jevů na místní úrovni. Znamená to provádění řady preventivních experimentů na školách, sportovních klubech, letních táborech atd. Do takových aktivit se zapojují jak státní organizace, tak i nestátní a neziskové organizace.

Společensky a sociálně nežádoucí jevy tvoří širokou škálu problémů, které jsou zejména u dětí a mládeže výrazným rizikem zdravotním, společenským i ekonomickým. Jedná se o problematiku šikany a násilí, záškoláctví, drogových závislostí, alkoholismu a kouření, kriminality a delikvence, rizikového sexuálního chování, vandalismu, virtuálních drog, patologického hráčství a také projevů xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu (26).

Platí zásada, se kterou by zřejmě většina lidí souhlasila, podle které je lépe problémům, které zájmu a blahu dítěte mohou škodit, předcházet, než jejich vlivy napravovat. Tato zásada od všech zainteresovaných subjektů vyžaduje promyšlet činnost dopředu a nabízet možnost dětem a rodinám zapojit se do činností, které jim pomohou realizovat své touhy po vzdělání, všestranném vyžití a smysluplném naplnění volného času (18).

Velký průlom při řešení sociálně patologických jevů přineslo přijetí zákona číslo 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže s účinností od 1. 1. 2004. Nový zákon o soudnictví ve věcech mládeže oproti dřívějšímu pojetí poněkud přesunuje důraz z víceméně represivního pojetí trestního práva na preventivní působení na mladé lidi. Zákon tak prioritně neusiluje o potrestání či izolaci mladého pachatele od společnosti, ale o zastavení jeho nastoupené delikventní dráhy, o vytvoření podmínek pro nápravu a odčinění spáchaných činů a o celkovou restauraci chybných socializačních procesů, které se spolupodílely na jeho aktuální antisocialitě (25).

1.3.1 Rizikové chování

Rizikové chování je široký pojem zahrnující nejenom jednání vedoucí k úrazům, ale i závislostem, ohrožení dalších lidí, škodám na majetku atd.

Rizikovým chováním tedy rozumíme jakékoli cílené jednání nebo aktivitu jednotlivce, jehož následkem může být zranění, smrt, trvalé postižení nebo jiné snížení kvality života riskujícího nebo přihlížejících, stejně jako narušení vztahů, psychiky nebo i ekonomické a hmotné škody. Tyto aktivity provádí jedinec cíleně, sám

nebo ve skupině s dalšími. Následky, které způsobí riziková aktivita, se nemusejí týkat jen samotného aktéra. Velká část z nich dopadá přímo nebo nepřímo na nejbližší okolí (rodinu, přátele, spolužáky), ale i na vzdálenější, kterého se nebezpečné chování nějak dotklo (oběti vandalismu), policisty, lékaře, sociální pracovníky, pedagogy a v neposlední řadě na celou společnost.

Mezi rizikové aktivity můžeme zařadit extrémní a adrenalinové sporty, hazardní zábavy, experimentování a riskování, zneužívání drog, alkoholu a další závislosti, sexuální zneužívání, prostituce, šikana, vzájemná agrese, násilí a protiprávní jednání. Mnoho z těchto činností se děje zároveň nebo jsou vzájemně provázané.

Rizikové chování s sebou přináší množství více či méně závažných následků, které si mladiství často neuvědomují nebo je nechtějí připustit či je vědomě podceňují. Aby se dospívající byly schopni sami rozhodnout pro bezpečné chování nebo dokonce dokázali odmítnout nabídku vrstevníků účastnit se rizikových aktivit, měli by být dostatečně informováni o možných následcích. Měli by si být vědomi následků včetně konkrétních dopadů na další život jich samých, jejich blízkých i ostatních zúčastněných lidí, včetně dopadů celospolečenských, ekonomických či sociálně-právních (1).

Situaci, kdy se dospívajícímu stane závažný úraz či dojde k trvalým následkům na jeho zdraví (tělesném i psychickém), předchází rizikové chování, jehož příčiny lze zpětně dopátrat a zaměřit se na ně při prevenci. Domnívám se, že je třeba objasnit alespoň nejdůležitější směry rizikového chování, které budou následovat v další kapitole.

1.3.2 Prevence dětských úrazů

Úrazem rozumíme poškození zdraví, které vzniká náhle působením vnější síly. Světová zdravotnická organizace (WHO) dělí úrazy na úmyslné a neúmyslné. Neúmyslné úrazy jsou preventabilní, to znamená, že jim lze předcházet. Přesto se podílejí na většině úmrtí v důsledku úrazu. Úmyslný úraz vzniká, když se někdo cílevědomě pokusí druhému či sobě poškodit zdraví (napadení, týrání, sebepoškození, sebevražda). Světová zdravotnická organizace se ve svém materiálu „Zdraví pro

všechny v 21. století“ zabývá snížením úrazovosti v celém evropském regionu jako jednou z hlavních priorit pro nadcházející období (18).

Dětství a dospívání jsou etapami lidského života, v nichž každý prochází významným tělesným i duševním vývojem, kdy získává sociální a zdravotní návyky, které si uchová po celý život. Zdravý vývoj je úzce podmíněn zdravým rodinným zázemím a dalšími sociálními vztahy mimo rodinu. Pro dobrý duševní vývoj jedince je důležitý pozitivní vztah k sobě samému.

Vstup do školy dozajista změní každodenní život dětí. Dítě školního věku se seznamuje s novým prostředím, což přináší zvýšené riziko úrazů a to nejen ve školních zařízeních, ale i při mimoškolních činnostech. Pozornost dítěte je rozptýlena řadou nových povinností a zážitků. Školy jsou důležitým místem, ve kterém lze rozvíjet a chránit zdraví. To, jak žáci vnímají zdraví, může být významně ovlivněno obsahem používaných školních osnov. Můžeme říci, že prostředí školy je důležitou determinantou zdraví. K tělesnému, sociálnímu a emočnímu zdraví přispívají všechny aspekty života školy. K nejčastějším úrazům zde dochází při sportu a kolektivních hrách.

Starší školní věk je z pohledu úrazovosti orientován na důležité somatické i psychické změny jedince. V pubertě dochází ke zvýšení fyzické síly a snížení pohybové koordinace, typické pro toto období je přeceňování vlastních sil a riskování.

Problematikou prevence dětských úrazů se v České republice zabývá mnoho aktivit. Vzhledem k potřebě tyto aktivity řešit systémově a koordinovaně, byla v roce 2005 ustavena Meziresortní pracovní skupina pro prevenci dětských úrazů, která vypracovala návrh dokumentu – „Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007-2017“. Plán byl předložen k projednání vládě České republiky a usnesením č. 926 byl přijat. Tento plán rozpracovává konkrétní úkoly, vyplývající pro jednotlivé resorty (18).

1.3.3 Šikana

Šikanování je nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je omezována zejména osobní svoboda a svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a čest, mnohdy je obětí ubližováno na zdraví či na majetku. Jedná se o složitý problém, který není možno právně pojmut jako jeden celek, neboť svými znaky a důsledky zasahuje do různých právních ustanovení. Z hlediska trestního zákona může šikanování naplňovat skutkovou podstatu trestného činu vydírání, omezování osobní svobody, ublížení na zdraví, útisku, loupeže, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, poškozování cizí věci, znásilnění, kuplířství.

Právní definici šikany v našem právním řádu nenajdeme, nicméně v metodickém pokynu MŠMT č. 28246/2008-6, kterým Ministerstvo školství reagovalo na potřebu komplexního řešení šikany, najdeme toto vymezení:

„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků“ (12).

O šikaně mluvíme pouze tehdy, je-li oběť z jakéhokoli důvodu neschopna se bránit (fyzický handicap, psychická odlišnost, neobratnost, izolovanost v kolektivu, skupinový útok), a jedná se tedy o asymetrickou agresi. Pojmem šikana nelze označovat všechno zlé a nepříjemné, čím si děti navzájem ubližují (3).

Šikanování je proces, který se vyvíjí postupně v několika stádiích. Přitom nelze přesně určit hranice mezi jednotlivými stádii, protože se různě překrývají, splývají nebo v sebe různě rychle přecházejí. Záleží jenom na přístupu okolí, zda se šikana vyvine až do podoby dokonalé šikany nebo zůstane u nejmírnějších typů.

Michal Kolář, etoped a psychoterapeut, který se zabývá problematikou šikanování již velmi dlouho, člení vývoj šikany ve skupině či ve třídě do možných pěti stupňů:

1. zrod ostrakismu
2. fyzická agrese a přitvrzování manipulace
3. klíčový moment – vytvoření jádra
4. většina přijímá normy agresorů
5. totalita neboli dokonalá šikana.

Aby se šikana mohla plně rozvinout, musí být splněny některé z těchto podmínek:

1. přítomnost potenciálního šikanujícího agresora
2. přítomnost potenciální oběti šikanování
3. přítomnosti takového klimatu skupiny, které šikanování připustí nebo mu nezabrání (9).

U oběti šikanování je bezesporu narušen harmonický vývoj osobnosti, který se projevuje ve škole nepozorností, zhoršením prospěchu, častými omluvenými absencemi – únik do nemoci, neomluvenou absencí, nejistotou, úzkostností, strachem, labilitou, smutnou náladou. Často takovému dítěti chybí pomůcky, oblečení, má nechut' ke škole, psychosomatické obtíže (bolení břicha, hlavy, neurózy, poruchy spánku, změna chování), drobné úrazy, časté modřiny (9).

Z výše napsaného je zřejmé, že následky šikanování jsou velice vážné a mohou být pro dítě psychické, fyzické či sociální. Mezi psychické následky patří nízké sebehodnocení, špatný vztah ke škole a k lidem, snížená schopnost navazovat a udržovat vztahy, špatná nálada a smutek. U déletrvajících šikan (měsíce či roky) může dojít k takovému vyčerpání organismu, které vede až k psychosomatickému onemocnění (např. astma) či dokonce k suicidálnímu jednání.

Je zajímavé, že následky ze šikanování si sebou do dospělosti nesou i děti pasivně přihlížející. Těm hrozí ztráta ideálů o společnosti, která by měla každému člověku zajistit ochranu proti různým formám násilí. Dochází tedy k narušení či pokřivení morálních postojů.

Dle statistik Linky bezpečí provedených v průběhu let 1999-2003 vyplynulo, že problém šikanování ve škole skoro dvakrát převyšuje počet případů šikany mimo školu. Ve skupině šikana ve škole jsou zastoupena obě pohlaví skoro stejně,

ale ve skupině šikana mimo školu jsou o něco více zastoupeni chlapci v roli agresora. Zároveň je z této statistiky zřejmé, že šikanování má vzestupnou tendenci. Podle dostupných informací z tohoto období vyplývá, že nejčastější věk dětí, kteří se setkávají se šikanou, ať v roli agresora či oběti, je 13 let (3).

Nutno říci, že šikanování je v mnoha případech trestnou činností, protože je naplněna skutková podstata trestného činu, byť se to někdy na první pohled jeví jako obyčejná klukovina. Může se pak jednat například o trestný čin ublížení na zdraví, vydírání, omezování osobní svobody nebo poškozování cizí věci.

1.3.4 Xenofobie

Xenofobie je odborný termín z sociologie, který v doslovném překladu znamená strach z cizinců. Obecně se slovo používá k označení mezilidské nesnášenlivosti a předsudků vůči lidem z jiné země, či při nedostatku úcty k jejich tradicím a rozdílné kultuře (27).

Abstraktně se tento termín používá jako strach z neznámého, či z cizích věcí. Tento strach, obavu, opatrnost mají pudově zakódovanou všichni živočichové. Je to přírodní obranný mechanismus, pomáhající přežít.

Xenofobie je základem různých nenávislných ideologií, jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus. Je také nejnižší položenou základnou problémů minorit a jejich napětí vůči většinové společnosti, pramení z ní pronásledování cizinců a stojí v pozadí vytváření segregovaných území. Xenofobie vzrůstá, když se sociální útvary ocitají v sociální, ekonomické či politické krizi nebo kritické či nesrozumitelné situaci – situaci velkých změn. Cizí, tudíž subjektivně prožívané jako nebezpečné, se stává obětním beránkem, jako snadno definovatelný průvodce nesnází. Právní definice neexistuje, protože xenofobie není jevem, jemuž by mohlo či mělo regulovat právo – jde o soukromý pocit či postoj. Teprve aktivní chování, jemuž je xenofobie prvotním základem, je předmětem právních úprav. Většina xenofobních pocitů je naprosto iracionálních a založených na předsudcích. Xenofobní prohlášení a poznámky jsou v euroatlantické civilizaci považovány oficiálně za nemorální až protizákonné. Mezi lidmi

panuje povědomí o tom, že xenofobie je oficiálně nekorektní, ale v soukromém životě se většina lidí větších či menších projevů xenofobie nestrání.

1.3.5 Kriminalita

Kriminalita mládeže ve společnosti je vážným sociálním problémem. Mladí lidé se začleňují do společnosti a adaptují na její pravidla, vytvářejí si modely svého pozdějšího chování a modelují své životní postoje. Téma kriminality mládeže je mnoho let v popředí zájmu odborníků, kteří se snaží svým studiem najít důvody a možnost nápravy takového stavu.

Kriminalita je jeden z typů sociálně patologických jevů. Je to trvajícím sociálně patologický jev, představující narušení obecně zavedených a majoritně akceptovaných pravidel společenského života. Vzhledem k důležitosti významných norem, které chrání základní zásady fungování společnosti, jsou tyto standardy v moderní společnosti vyjádřeny právem a chráněny státní mocí. Páchání trestných činů reguluje trestní právo. Stanoví, co se rozumí trestným činem, jaký za něj může být uložen trest a upravuje způsob vedení trestního řízení (24).

1.3.5.1 Majetková kriminalita

Z kriminologické analýzy typů trestné činnosti vyplynulo zcela jednoznačně, že drtivou většinu kriminality u mladistvých pachatelů lze subsumovat pod trestný čin krádeže podle § 205 trestního zákoníku (7).

Lze se domnívat, že mladistvým jde při páchání trestné činnosti kromě vědomých motivů i o skrytou potřebu sebeprosazení a imponování ve skupině a že tato psychologická potřeba je i v tomto trestném jednání mnohdy dominující.

Nesporným fenoménem této moderní doby jsou mobilní telefony. Mobil se stal, a to nejen pro mladou generaci, symbolem modernosti a sociální zařazenosti. Je to předmět malý (lze jej snadno skrýt), lehce přenosný, ale na druhé straně dostatečně drahý, upoutávající pozornost a má statusotvornou hodnotu. To se odráží i na četnosti

případů, kdy se právě mobilní telefonní přístroj stává lákadlem pro uskutečnění majetkové trestné činnosti (6).

1.3.6 Toxikomanie

Toxikomanie obecně představuje závislost na drogách, což je stav chronické otravy, který škodí jednotlivci i celé společnosti. Světová zdravotnická organizace toto definuje jako „stav duševní i tělesné závislosti na drogách, užívaných průběžně (kontinuálně) se škodlivými důsledky pro jednotlivce i pro společnost. K tomu přistupuje nutková potřeba opatřit si drogu, bez ohledu na prostředky nebo důsledky jejího získání“ (13).

Toxikomanie je stádium periodické nebo chronické závislosti osoby na určité látce (přírozené nebo syntetické). Tyto působí na naši psychiku, ovlivňují naše prožívání i chování. Jde o nutkové lpění na opakovaném přívodu těchto látek. Při závislosti má užívání nějaké látky nebo skupiny látek mnohem větší přednost před jednáním, kterého si člověk kdysi cenil více. Hlavní charakteristikou závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát drogy, ale i alkohol nebo tabák.

Drogami označujeme látky přírodní i synteticky připravené, které působí na naši psychiku, ovlivňují naše prožívání i chování. Jedná se o látky návykové, tj. mohou vyvolat závislost (konzument pocítuje nevladatelnou touhu drogu užívat, zvyšovat dávky, i když ví, že je to pro něj nebezpečné). Popsané vlastnosti má také řada léků.

Nebezpečné návyky si mohou mladiství vypěstovat i na herních automatech nebo na počítačových hrách. Závislost na hře má v takových případech velmi podobný charakter jako závislost na drogách.

Toxikomanie ve všech svých podobách je v současnosti označována za civilizační chorobu, která s sebou přináší celou škálu negativních podnětů. Její odraz je patrný nejen v rodině, ale i v celé společnosti. Důležitou roli zde sehrává informovanost v primární a sekundární prevenci.

1.3.6.1 Kouření tabáku

Návykovou látkou obsaženou v tabákovém kouři je toxický rostlinný alkaloid nikotin. Kuřáci se stávají závislími na nikotinu zhruba po dvou letech. U pravidelných kuřáků potlačuje nikotin pocit únavy, navozuje příjemné uvolnění a zlepšuje soustředění. Pokud účinky nikotinu odezní, nastupuje nervozita a psychický neklid. Nejčastěji se s kouřením začíná kolem 14 let. Děti ve věku 12-14 let jsou také cílovou skupinou tabákové reklamy. Pokud dítě nezačne kouřit v období dospívání, je velmi pravděpodobné, že nezačne už nikdy.

1.3.6.2 Konzumace alkoholu

Pro děti a dospívající je alkohol mnohem nebezpečnější než pro dospělé, neboť vážně poškozuje dosud nezralé orgány. Již poměrně malé množství v těle dokáže vyvolat otravu. Vyrvíjející se organismus nedokáže účinně alkohol z těla odbourávat. Také návyk na alkohol se vytváří poměrně rychle. Proto se společnost před zneužíváním alkoholu snaží děti chránit. U nás se zakazuje prodávat alkoholické nápoje mladistvým do 18 let. Přesto je alkohol pro dospívající snadno dostupný a na různých večírcích a diskotékách se ho konzumuje velké množství. Děti často pijí alkohol ze strachu, že když odmítnou, budou vypadat před ostatními hloupě. Na večírcích se kombinuje mnoho druhů alkoholů nebo se pijí míchané nápoje, u nichž je těžké odhadnout skutečný obsah alkoholu, a v důsledku toho se děti opijí mnohem rychleji.

1.3.6.3 Závislost na návykových látkách

K první zkušenosti s drogou dochází zpravidla již v období dospívání a to ve skupině. Většina dětí a mladistvých s drogou po ojedinělém experimentu skončí. Pro určitou část dětí jsou první zkušenosti spojeny s pozitivními prožitky, které jsou důvodem jejich ochoty vyzkoušet jinou drogu nebo tu samou při jiné příležitosti.

Experimentují s různými drogami a před rodiči a blízkými tyto občasné experimenty úspěšně tají.

Závislost na návykových látkách lze charakterizovat jako chorobný stav spojený s neovladatelnou touhou po opakování prožitku, tj. nekontrolovatelnou potřebou po dalším užití drogy, mnohdy s tendencí zvyšovat dávky. Jde o psychický a někdy i fyzický stav, který je charakterizovaný specifickými změnami chování.

K diagnóze závislosti se obvykle vyžaduje, aby během posledních 12 měsíců došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- silná touha nebo pocit puzení užívat látku,
- potíže v sebeovládání ve vztahu k látce,
- vyžadování vyšších dávek,
- postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch návykové látky,
- pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků.

Podceňovanou, ale zároveň nejrozšířenější toxikomanií mezi dětmi a dospívajícími je dnes určitě alkoholismus a kouření. Ovšem i jednorázové alkoholové opojení nezletilého má význam pro společnost a pro nezletilce je nebezpečné.

1.4 Systém prevence kriminality v České republice

Systémem prevence kriminality v České republice se zabývá meziresortní metodický koordinační orgán zřízený při ministerstvu vnitra Republikový výbor pro prevence kriminality (RVPK). Jeho členy jsou ministerstvo vnitra, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo obrany, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstvo zdravotnictví. V čele republikového výboru stojí ministr vnitra. Základní úkoly výboru jsou:

- koordinace mezi jednotlivými subjekty
- spolupráce s občanskými hnutími, církvemi a sdělovacími prostředky
- podpora místní preventivní aktivity, vznik místních komisí pro prevenci kriminality

- posuzovat účinnost preventivních programů
- předkládat vládě zprávy o účinnosti prevence kriminality v České republice (20).

1.4.1 Policie a preventivní činnost

Policie České republiky je jedním z hlavních výkonných prvků bezpečnostního systému České republiky. Zároveň je rozsah jejích úkolů natolik široký, že je zapotřebí při jejich zajišťování využít spolupráci s dalšími subjekty. Specifickým subjektem spolupráce policie je obecní (městská) policie.

V § 15 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky se říká, že v rámci spolupráce policie zejména upozorňuje orgány a osoby (uvedené v § 14 tohoto zákona) na skutečnosti, které se dotýkají jejich činnosti a mohou vést k ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti, pokud tento zákon nebo jiný předpis nestanoví jinak. Dle komentáře to de facto specifikuje a akcentuje preventivní výchovnou složku práce policie, jejíž činnost musí být v první řadě zaměřena na předcházení trestné a jiné protiprávní činnosti tak, aby k ní pokud možno nedocházelo (4).

Policie je nedílnou součástí demokratické společnosti. Vždy byla a bude především složkou represivní. V této funkci ji žádná jiná společenská organizace nemůže nahradit. Přesto se musí snažit preventivně předcházet páchaní trestné činnosti a snižovat její nápad.

Policie je jediným orgánem činným v trestním řízení, který registruje kriminalitu dětí – zjišťuje a vyšetřuje, zda jsou děti pachateli kriminálního činu. Pokud policie zjistí, že pachatelem je dítě do patnácti let trestní stíhání se proti němu nezahajuje a věc se pro nedostatek jeho věku odloží. Struktura dat, které se týkají kriminality dětí a mladistvých, je zásadně ovlivněna mírou objasněnosti trestné činnosti (29).

Preventivní činností se u policie zabývají určené odbory či oddělení na všech úrovních počínaje ministerstvem vnitra a policejním prezidiem. Součástí policejního prezidia je preventivně informační odbor, který poskytuje informační servis o činnosti Policie České republiky sdělovacím prostředkům a zajišťuje komunikaci Policejního

prezidia České republiky s médii a veřejností. Preventivně výchovné akce také sám tento odbor připravuje a dále propaguje mezi podřízené skupiny.

Preventivně informační skupina pracuje na každém územním odboru policie. Práce redaktora preventivně informační skupiny nespočívá jen v předávání kvalitních informací novinářům, ale i v poskytování služeb v oblasti prevence kriminality.

Působení policistů na školách může napomoci odstraňování negativních vlivů na mládež zejména v oblasti drog, extremismu, při výchově k toleranci, ale i v dopravní či sexuální výchově. Například základní informace ze základů právního vědomí a trestní odpovědnosti získá školní mládež až po besedách s policistou. Základní myšlenka při preventivní práci je: „Policista není váš nepřítel!“ Policista určitě nemůže suplovat práci učitelů, ale pokud zaujme alespoň část těch, kterým je jeho činnost určená, je prospěšné v ní dále pokračovat. Má-li se mladý člověk setkat s policistou až ve chvíli, kdy proti němu bude zakročovat, je pozdě. Vždyť zejména děti jsou pro svoji bezbrannost z hlediska prevence kriminality neohroženější skupinou obyvatel. Právě proto se na jejich výchově a zvyšování právního vědomí vedle rodiny a školy podílejí i další instituce včetně Policie České republiky.

1.4.2 Community policing

V roce 2005 přichází nový směr práce policistů a to tzv. Community policing – práce zaměřená na řešení problémů. Jde o koncept policejní práce zaměřený na komunitu. Jeho cílem bylo nalézt optimální model práce policie na základních útvarech, který by odpovídal na „požadavky doby“ – rostoucí propast v důvěře mezi občany a policií a na soudobé trendy ve vědách o policii. Prevence by měla dostat o mnoho významnější roli v policejní práci než doposud, měla by se stát každodenní součástí cílené aktivity každého policisty.

V rámci zkvalitnění služeb veřejnosti jsou organizovány semináře Community policing provedené na základě analýzy spolupráce s orgány místní samosprávy, organizacemi a občany s cílem zabezpečit aplikaci metody Community policing

při plnění úkolů policie. Pro pozvané hosty jsou připraveny propagační materiály orientované jak republikově, tak i na místní a regionální podmínky (28).

Prevence jde ruku v ruce se zaváděním principu Community policing – stylu policejní práce založené na místní znalosti prostředí a komunikace s lidmi. Policie se intenzivně věnuje preventivním aktivitám, nicméně je prevence brána stále mnoha policisty pouze jako činnost preventivních informačních skupin, tedy jako činnost doplňující a okrajová (17).

Community policing může jednak znamenat komunitní přístup, práci policie orientovanou na službu veřejnosti, anebo společenskou policejní činnost. Zatímco předmětem zájmu tradičních policejních strategií je protiprávní chování, předmětem zájmu Community policing jsou následky, které kriminalita způsobuje, vzniklé škody a potenciální hrozby. Je to souhrn takových policejních přístupů, které dokáží identifikovat a pojmenovat řadu problémů v oblasti veřejného pořádku a veřejné bezpečnosti. V návaznosti na označení jevů pak policie navrhne možnosti opatření jevům předcházející a to nejen vlastních, tedy policejních, ale i takových, na kterých se bude podílet široká veřejnost. Na základě komunikace mezi všemi zmíněnými – tedy policií i veřejností, vznikne řada aktivit, které jsou zaměřené především na odstraňování příčin těchto problémů. Policie předchází kriminalitě tím, že navrhuje na základě svých znalostí a zkušeností taková opatření, která ji paralyzuje už při jejím vzniku (2).

1.4.3 Celostátní preventivní programy policie

Ministerstvo vnitra podporuje preventivní programy různých zaměření finančním grantem, kdy pracovník preventivně informační skupiny zpracuje dle požadavku ministerstva projekt, který posílá cestou preventivně informačního oddělení příslušného krajského ředitelství na ministerstvo, které rozhoduje o přiznání či nepřiznání grantu. Základ policejní preventivní práce s dětmi na základních školách je především v tematických besedách, které probíhají většinou v rámci občanské výchovy či prvouky. Dle názoru učitelů i vedení škol má uniformovaný policista u dětí

přece jen větší vážnost, než „okoukaný“ vyučující a děti tak snáze přijmou rady, případně se i svěří se svými problémy.

Jedním z klíčových projektů Policie České republiky, které mají za úkol preventivně působit na děti je tak zvaný Ajaxův zápisník. Jde o projekt pro děti druhých a třetích tříd základních škol, které od ministerstva vnitra, respektive od preventivních pracovníků Policie České republiky, na začátku každého školního roku dostávají pracovní sešity. V průběhu celého školního roku děti sešitem provádí policejní pes Ajax. Ten děti učí nejen bezpečnosti v silničním provozu, jak se chovat ke starším lidem, jak zabezpečit byt či dům před odchodem do školy, ale také je seznamuje velmi citlivou formou s problémem šikany a s nebezpečím úrazů. I když je tento projekt realizován již několik let, stále je mezi dětmi a pedagogy velice kladně přijímán (8).

S další celorepublikovou akcí přichází Policie České republiky se Zdravotní pojišťovnou Ministerstva vnitra České republiky a Českou radou dětí a mládeže vždy v prvním zářijovém týdnu. Název této akce je „Zebra se za tebe nerozhledne“. Tento projekt zajišťují policisté obvodních a dopravních oddělení s pracovníkem preventivně informační skupiny. Upozorňují řidiče na začátek školního roku, kdy děti usedají po prázdninách do školních lavic a chodcům připomínají, jak správně přecházet vozovku. Tato akce je doprovázena pěkným letáčkem se zebrou, který děti i řidiči od policistů dostávají.

Projekt „Jezdíme s úsměvem“ spolupořádá Policie České republiky s Českou pojišťovnou a.s. Základní myšlenkou projektu je dopravně preventivní akce, při níž se na hodnocení řidičů kromě policistů podílejí i děti ze základních škol. Řidiči po provedené dopravní kontrole dostávají od školáků hodnocení svého chování na silnici – dětmi vybarvený obrázek usměvavého nebo zamračeného autíčka. Tento projekt je určen dětem 4. a 5. tříd základních škol. Akce je zaměřena regionálně, ale probíhá postupně na celém území státu po dobu jednoho týdne v roce. Děti si během akce osvojují zásady správného chování v silničním provozu (22).

Dalším, dle mého názoru, velice zdařilým projektem školní prevence je program „Malá policejní akademie“, kterou připravilo Okresní ředitelství Policie České republiky České Budějovice ve spolupráci s Národní protidrogovou centrálou. Tento

program je zaměřený na prevenci sociálně patologických jevů u dětí na druhém stupni základních škol. Pro každý ročník je zpracován pracovní sešit zaměřený na některý sociálně patologický jev (záškoláctví, kriminalita, šikana, požívání alkoholu a drog), se kterým pak děti pracují po zhlédnutí úvodního filmu (16).

1.4.4 Preventivní programy policie v Českém Krumlově

V okrese Český Krumlov pracuje preventivně informační skupina při územním odboru policie, která se zabývá jak stykem s médii, tak i preventivní činností. Preventivní akce připravuje pro děti všech typů škol v okrese, tzn. mateřské, základní i střední, ale také třeba pro seniory. Dokonce i v létě pracuje pracovnice preventivně informační skupiny s dětmi na letních táborech. Nabídka témat všech akcí je řešena dle poptávky cílových skupin, či dle nabídky ministerstva vnitra a policejního prezidia.

Jednotlivé preventivní akce pro základní školy v okrese Český Krumlov lze rozdělit dle věku, tedy akce pro 1. a pro 2. stupeň základních škol a dále dle tematického zaměření.

V současnosti preventivně informační skupina připravuje pro 1. stupeň základních škol besedy na téma bezpečí a prevence úrazů a na téma doprava, pro 2. stupeň základních škol jsou to témata šikana, doprava, obecné znalosti o policii, trestním zákoníku a domácím násilím.

Besedy pro školní děti se konají většinou ve škole a provádí je pracovnice preventivně informační skupiny.

Z praxe se ukázalo velice přínosným, když spolu s pracovníci navštěvují základní školy také policisté z obvodního oddělení či dopravního inspektorátu a také psovodi se služebním psem. Udržení pozornosti dětí při teoretickém výkladu je náročné. Proto je třeba besedu osvěžit nějakou zajímavostí, kterou je třeba práce se psem, či prohlídka služební výstroje a výbroje skutečného policisty. Děti si pak lépe zapamatují nové informace a ještě prožijí příjemný zážitek. Pracovnice preventivně informační skupiny také provádí exkurze přímo na policejním oddělení v Českém Krumlově. Zde děti vidí práci policisty přímo v reálném prostředí, podívají se

na pracoviště kriminální služby, na obvodní oddělení, kde si prohlédnou policejní celu i pracoviště dozorčí služby. Nejvíce se jim vždy líbí prohlídka služebního vozu a kynologického zázemí.

Spolupráce škol s pracovníci preventivně informační skupiny v Českém Krumlově je na velmi dobré úrovni. Školy ji žádají o besedy nejen pro děti, ale i pro rodiče žáků. Takové besedy se konají v rámci rodičovských schůzek a jsou především na téma šikana mezi dětmi.

V rámci Community policing se od roku 2008 aktivně podílí na preventivních programech pro základní školy v Českém Krumlově také místní obvodní oddělení policie. Zaměstnanci obvodního oddělení připravili nový projekt zaměřený na prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže s názvem „Jsme Vám blíž“. Projekt je zaměřen na aktuální témata, týkající se šikany, násilí, extremismu a lidských práv. Je prezentován mladším školním dětem formou pracovního sešitu „Pozorníčková školička“ (příloha č. 3) a starším školním dětem ve formě zpracovaných prezentací. Pro účely bakalářské práce se zaměřím právě na tyto preventivní programy vytvořené pro základní školy v Českém Krumlově.

K vytvoření metodiky preventivních aktivit bylo nejdříve nutné zjištění potřeb základních škol. Z tohoto důvodu se v únoru 2008 uskutečnila v prostorách Obvodního oddělení Policie České republiky v Českém Krumlově informační schůzka ředitelů a metodiků prevence základních škol s policisty. Na základě této schůzky byl vytvořen projekt „Jsme Vám blíž“, který obsahoval tyto preventivní programy:

- Prevence xenofobie a rasizmu (cílová skupina: starší školní děti)
- Vzdělávání k lidským právům (cílová skupina: starší školní děti)
- Prevence šikany a násilí (cílová skupina: děti školního věku)
- Ukázka práce policistů Obvodního oddělení Český Krumlov

Zpracovaná metodika jednotlivých programů je pouze rámcová a dává prostor pro další kreativitu lektora.

Ústřední postavičkou pracovního sešitu pro mladší školní děti je pan Pozorníček. Postavička je tvořena z výstražných symbolů, vykřičníku a označení vysokého napětí. Od toho se odvíjí i jméno postavičky (symbol vykřičníku je podvědomě spojen s pokynem Pozor, stejně jako výrazná červená barva). Pozorníček se stává průvodcem dětí a pomocníkem lektora a policisty. Dětem vysvětluje a učí základní pravidla bezpečného chování.

2 Cíl práce a hypotézy

Ze studia odborné literatury vyplynulo, že děti základních škol jsou ohroženy celou řadou situací zařazených do skupiny sociálně patologických jevů již od útlého věku. To s sebou přináší nutnost zajištění prevence a řešení tohoto specifického problému již od samého počátku školní docházky. Ukázalo se, že škola na poli prevence sociálně patologických jevů úspěšně spolupracuje i se subjekty mimo oblast školství. Na prevenci tedy spolupracují pedagogičtí pracovníci i s odborníky souvisejících profesí, kam řadíme v neposlední řadě také policii.

Alarmující zjištění je, že se s projevy sociálně patologických jevů (ať již ve formě šikany, agrese či kouření až ke zkušenostem s drogami) setkáváme stále častěji již mezi žáky základních škol. Účinná primární prevence je cílem snažení všech odborníků zaměřených na tuto činnost. Je to náročný a dlouhodobý proces, který je nutno vždy specifikovat a aplikovat na konkrétní teritorium. Bohužel jednotný model účinné prevence dosud nikdo nenalezl a to je třeba mít vždy na paměti při tvorbě jednotlivých programů či akcí.

Cílem této práce je zmapovat tematickou a obsahovou stránku preventivních programů, které připravuje Policie České republiky pro základní školy v Českém Krumlově.

V praktické části své bakalářské práce jsem se rozhodla vyhodnotit preventivní programy policie na základních školách v Českém Krumlově, které proběhly v letech 2008 a 2009. Jednotlivé preventivní akce připravovali zaměstnanci Obvodního oddělení policie v Českém Krumlově ve spolupráci s preventivně informační skupinou. Na základě uskutečněného výzkumu pomocí standardizovaného řízeného rozhovoru s řediteli a pedagogy základních škol v Českém Krumlově bude možné stanovené hypotézy potvrdit či vyvrátit.

Zároveň chci vyhodnocením statistických evidencí Policie České republiky, která se týká spáchání trestné činnosti dětí základních škol v okrese Český Krumlov, získat informace o stavu kriminality. Provedený výzkum ještě doplní a upřesní tak, aby bylo možno verifikovat nebo naopak falzifikovat předem stanovené hypotézy:

- 1. Preventivní programy Policie České republiky na základních školách v Českém Krumlově jsou efektivní.*
- 2. Žáci základních škol mají osobní zkušenost s projevy sociálně patologických jevů.*

3 Metodika

Jako základní zdroj informací pro získání dat potřebných k vyhodnocení kriminality nezletilých a mladistvých v Českém Krumlově jsem použila údaje ze statistických evidencí Policie České republiky. Pro názorné srovnání jsem ještě použila další statistické výstupy, které mapují kriminalitu nezletilých a mladistvých v okrese Český Krumlov. Pro samotné vyhodnocení jsem vybrala čtyři nejvíce zastoupené kategorie trestné činnosti.

Pro zjištění údajů a potřebných dat ke zmapování preventivních programů připravených Policií České republiky pro žáky základních škol v Českém Krumlově jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu. Výzkum jsem provedla prostřednictvím řízeného rozhovoru s řediteli a pedagogy základních škol. Ve vlastním rozhovoru jsem se zaměřila na otázky a problémy týkající se poskytování preventivních programů Policií České republiky a výskytu sociálně patologických jevů a jejich řešení na základních školách v Českém Krumlově. Rozhovor je členěn do 13 základních otázek postihující danou problematiku (viz příloha č.1).

Nabídka preventivních programů v rámci Community policing pro základní školy byla zpracována a nabídnuta všem ředitelům. V Českém Krumlově je v současné době pět základních škol. Na základě vznesených požadavků policie připravené programy prezentovala žákům na obou stupních základních škol. Výzkum pro potřeby bakalářské práce probíhal pouze na čtyřech základních školách, protože jeden z ředitelů nebyl výzkumu nakloněn.

Výzkumný vzorek zahrnoval ředitele a vybrané pedagogické pracovníky ze čtyř základních škol v Českém Krumlově, kde byly preventivní programy nejen nabídnuty, ale i realizovány. Výzkum jsem uskutečnila na vzorku 18 respondentů. Vzhledem k tomu, že si respondenti přáli zůstat v anonymitě, tomuto přání jsem vyhověla a používám pro potřeby této bakalářské práce označení základních škol velkými písmeny abecedy (A-D). Odpovědi jednotlivých respondentů jsem souhrnně zpracovala a vyhodnotila jako názor reprezentující školu.

Ve výzkumném vzorku byli zastoupeni muži i ženy, muži v počtu čtyř a žen bylo jedenáct.

Požádala jsem ředitele a vybrané pedagogy o zodpovězení předem připravených otázek. Rozhovor obsahoval otázky uzavřené i otevřené, které obsahovaly více variant odpovědí i prostor k vyjádření názorů a postojů respondentů k problematice prevence sociálně patologických jevů a preventivních programů. Připravené otázky jsem s časovým předstihem poskytla všem osloveným respondentům, aby si své odpovědi mohli promyslet a připravit. Dalším krokem bylo zpracování rozhovorů, které jsem provedla s respondenty individuálně, dle jejich časových možností. Oslovené pedagogy jsem osobně navštívila v předem dohodnutém termínu v jejich škole. Rozhovor probíhal dle připravených otázek a trval cca 45 minut.

Územní odbor krajského ředitelství policie v Českém Krumlově řeší prevenci prostřednictvím preventivně informační skupiny. V rámci objektivit získaných informací jsem provedla i volný rozhovor s pracovníci této skupiny. Získané informace jsem využila k porovnání s výstupy ze základních škol.

Výzkum probíhal v měsíci dubnu 2010.

4 Výsledky

4.1 Výsledky vyhodnocení statistických evidencí Policie České republiky

Při výzkumu, který se vztahoval k výskytu sociálně patologických jevů mezi nezletilými a mladistvými jsem vycházela z dostupných statistik Policie České republiky za období let 2007, 2008 a 2009. Statistické srovnání obsahuje údaje o kriminalitě celého okresu Český Krumlov a dále samotného města Český Krumlov. Preventivní programy byly na základních školách v Českém Krumlově realizovány v průběhu roku 2008. Pro srovnání a zároveň pro možné potvrzení či vyvrácení hypotézy jsem použila statistické údaje počínaje rokem 2007. Pro lepší názornost jsem vypracované tabulky doplnila grafy.

Jako cíl jsem si stanovila porovnání jednotlivých let, abych zjistila, zda vývoj kriminality nezletilých a mladistvých má stoupající či klesající tendenci v závislosti na konání preventivních akcí na základních školách. Statistické údaje, které jsem použila, jsou rozděleny na věkové kategorie. Za nezletilé se považují děti ve věku od jednoho do čtrnácti let a za mladistvé od patnácti do sedmnácti let. Mým cílem je zhodnotit výskyt sociálně patologických jevů u dětí ze základních škol, tedy hlavně nezletilých, ale ve vyšších třídách druhého stupně již mladistvých. V kategorii mladistvých mají sledované skupiny v počtu trestných činů markantní nárůst.

Trestná činnost je ve statistice rozdělena do několika kategorií, z nichž jsem pro potřeby této práce vybrala čtyři nejčtetnější:

- Mravnostní trestné činy (znásilnění, pohlavní zneužívání)
- Majetkové trestné činy (krádeže, vloupání)
- Hospodářské trestné činy (zpronevěra, podvod, neoprávněné držení platební karty)
- Ostatní trestné činy (sprejerství, nedovolená výroba a držení psychotropních látek a jedů, šíření toxikomanie).

Tabulka 1 *Kriminalita nezletilých v okrese Český Krumlov v letech 2007-2009*

Rok	Spáchána nezletilými celkem	Mravnostní činy nezletilí	Majetkové činy nezletilí	Hospodářské činy nezletilí	Ostatní činy nezletilí
2007	23	1	11	1	5
2008	21	0	12	1	4
2009	24	1	18	0	5

(zdroj: PČR)

Tabulka 2 *Kriminalita mladistvých v okrese Český Krumlov v letech 2007-2009*

Rok	Spáchána mladistvými celkem	Mravnostní činy mladiství	Majetkové činy mladiství	Hospodářské činy mladiství	Ostatní činy mladiství
2007	59	1	31	7	2
2008	64	0	39	2	3
2009	69	3	48	0	3

(zdroj: PČR)

Z výše uvedených tabulek 1 a 2 je patrné, že celková kriminalita nezletilých v okrese Český Krumlov v období let 2007-2009 se pohybuje přibližně na stejné úrovni, zatímco v kategorii mladistvých je vidět stoupající tendenci. Nejvyšší nárůst vykazují dle statistiky majetkové trestné činy, kde je v roce 2009 vidět jejich nárůst u nezletilých o 7 trestných činů více oproti roku 2007, u mladistvých je zvýšení o 17 ve srovnání s rokem 2007. Kriminalita v ostatních sledovaných kategoriích trestné činnosti je jak u nezletilých, tak i mladistvých zanedbatelná oproti majetkové trestné činnosti

ve všech sledovaných letech. Pouze u hospodářské trestné činnosti jak nezletilých, tak mladistvých je patrná klesající tendence.

Tabulka 3 *Kriminalita nezletilých v Českém Krumlově v letech 2007-2009*

Rok	Spáchána nezletilými celkem	Mravnostní činy nezletilí	Majetkové činy nezletilí	Hospodářské činy nezletilí	Ostatní činy nezletilí
2007	6	0	3	1	2
2008	2	0	1	0	1
2009	9	1	6	0	1

(zdroj: PČR)

Tabulka 4 *Kriminalita mladistvých v Českém Krumlově v letech 2007-2009*

Rok	Spáchána mladistvými celkem	Mravnostní činy mladiství	Majetkové činy mladiství	Hospodářské činy mladiství	Ostatní činy mladiství
2007	25	0	13	7	0
2008	17	0	8	1	1
2009	28	0	22	0	1

(zdroj: PČR)

Z tabulek 3 a 4 vyplývá, že vývoj kriminality ve městě Český Krumlov byl ve všech sledovaných kategoriích trestné činnosti nejnižší v roce 2008, jak u nezletilých, tak i mladistvých. Srovnáme-li období let 2007 a 2009 je vidět nárůst, především v majetkové trestné činnosti a tím i počtu spáchaných trestných činů celkem. V kategorii mravnostních a ostatních trestných činů je četnost velice nízká, téměř

zanedbatelná. Hospodářské trestné činy se u nezletilých téměř nevyskytují. U mladistvých v této kategorii je vidět klesající tendenci až k nule.

Pro lepší názornost vývoje kriminality nezletilých a mladistvých v městě a okrese Český Krumlov přikládám grafické znázornění v příloze č. 2.

4.2 Analýza rozhovorů

Při procesu analýzy rozhovorů jsem postupovala způsobem, kdy jsem pozorně pročítala každý rozhovor zvlášť a vypracovávala zápisky, které jsem pak rozčlenila do skupin se shodnými znaky. S těmito jsem dále pracovala a vyhodnocovala.

Výzkumný soubor byl utvořen z ředitelů a pedagogů základních škol v Českém Krumlově, kteří kladně reagovali na nabídku policie a u nichž se preventivní akce realizovaly. Výzkumný vzorek byl nerovnoměrný, obsahoval různý počet pedagogů z každé oslovené školy, v závislosti na počtu tříd, kde byly preventivní programy policie prezentovány. V každé škole jsem nejdříve oslovila ředitele a po dohodě s ním pedagogy – třídní učitele těch tříd, kde programy byly prezentovány. Pro získání dat jsem zvolila metodu strukturovaného rozhovoru, se kterým jsem navštívila vybrané základní školy v Českém Krumlově.

Připravené otázky jsem s časovým předstihem poskytla všem osloveným respondentům, aby si své odpovědi mohli promyslet a připravit. Dalším krokem bylo zpracování rozhovorů, které jsem provedla s respondenty individuálně, dle jejich časových možností. Požadavkem respondentů bylo anonymní zpracování a vyhodnocení všech získaných informací, které respektuji.

Otázka 1 Byly Vám nabídnuty preventivní programy zpracované Policií České republiky k realizaci ve Vaší základní škole?

Všichni oslovení respondenti odpověděli kladně. Tato možnost jim byla nabídnuta na uskutečněné schůzce se řediteli a metodiky prevence základních škol,

která se konala na počátku roku 2008 na Obvodním oddělení Policie České republiky v Českém Krumlově.

Otázka 2 Jaká konkrétní témata z celkové nabídky jste pro Vaši školu využili? Vyjádřil se k výběru témat programů také metodik prevence?

A – Šikana a násilí, xenofobie a lidská práva, ukázky práce policistů.

B – Šikana a násilí, xenofobie a lidská práva, ukázky práce policistů.

C - Šikana a násilí, ukázky práce policistů.

D – Šikana a násilí, lidská práva.

Všichni oslovení ředitelé na druhou část otázky odpověděli kladně, metodici prevence na školách spoluvytváří povinný preventivní program na počátku každého školního roku, tedy spolupracují na jeho podobě s řediteli. Každý ředitel je také informuje o nových nabídkách.

Otázka 3 Proč jste z nabídky vybrali tato konkrétní témata?

A – Z odpovědí respondentů z této školy vyplývá, že zvolili témata z nejvíce problémových oblastí, kde je prevence vedená přímo policisty velmi žádoucí. Zároveň tato témata vyplnila mezeru v současné nabídce školy. Za kladný počín považují doplnění přednášek o ukázky práce policistů.

B – Díky sociální skladbě dětí navštěvujících tuto školu je dle všech respondentů zvýšená potřeba řešit prevenci komplexně, po celou dobu školní docházky, především v oblastech nabídnuté spolupráce. Respondenti uvádějí jako pozitivum pokud dětem o šikaně, násilí a lidských právech přednáší policista v uniformě.

C – Respondenti z této školy byli osloveni nabídkou policie až v době, kdy již měli schválený preventivní program na celý školní rok, proto si z nabídky vybrali pouze přednášku na téma šikana a násilí zpracovanou pro první a druhý ročník základní školy.

D – Tato škola dle respondentů využívá ve zvýšené míře nabídku preventivních programů od jiného subjektu. Vzhledem k vyskytujícím se problémům v nejstarších ročnících školy přesto využili nabídku od policie jako představitele zákona.

Otázka 4 Účastnil(a) jste se osobně některého z projektů realizovaných ve Vaší škole?

A – Z pěti oslovených respondentů v této škole se realizovaných projektů osobně zúčastnili čtyři.

B – Ze sedmi oslovených respondentů se zúčastnili všichni.

C – V této škole ze tří oslovených se zúčastnili všichni.

D – Ze tří respondentů se realizovaných projektů zúčastnili jen dva.

Otázka 5 Jaké z nabízených témat Vás nejvíce oslovilo?

A – Realizované projekty zaměřené na prevenci násilí a šikany a na lidská práva byly dobře zpracovány pro žáky vyšších ročníků, kteří jsou již schopni chápat závažnost těchto témat. Přednášky přinesly žákům cenné informace a doplnily učební plán. Pro první stupeň zpracovaný sešit „Pozorníčková školička“ se všem velice líbil, děti rády spolupracovaly a možnost ukázek práce policistů vše pěkně doplnila.

B – V této škole probíhaly realizace preventivních programů na obou stupních. Oslovení respondenti shodně uvedli, že využívají veškeré nabízené akce, protože děti

potřebují znát hranici, co smějí a co ne již od začátku školní docházky. Řada žáků se zde dopouští přestupků, které musí škola řešit i s pomocí Policie České republiky. Dle respondentů byla všechna témata zpracována přehledně, forma dostačovala potřebám školy. „Pozorníčková školička“ i zde byla dobře hodnocena, přednášky pro žáky druhého stupně doplněné ukázkami práce policistů považují za dobré zpestření. Hodnocení témat bylo u respondentů této školy totožné, témata prevence šikany a násilí a prevence xenofobie a rasismu hodnotili nejlépe. Ve škole se často s projevy těchto sociálně patologických jevů setkávají a musí je řešit.

C – Vzhledem k tomu, že tato škola využila pouze nabídku pro první a druhou třídu, jednalo se o téma prevence šikany a násilí formou „Pozorníčkovy školičky“, doplněné o praktické ukázky práce policistů. Dle jejich názoru byl tento program velice dobře zpracovaný a dětem se líbil. Ostatní preventivní programy nemohli porovnávat.

D – Respondenti této školy posuzovali témata prevence šikany a násilí a přednášky o lidských právech. Dle jejich odpovědí se nedá určit, které z témat je oslovilo více či méně, obě však považují za dobře zpracovaná i přednesená.

Otázka 6 Jak jste byl(a) spokojen(a) s prezentací jednotlivých programů ze strany Policie České republiky?

A – Tato škola využila celé spektrum nabídky, práci lektora u všech programů hodnotí jako dostačující. Kladně vidí kvalitu pomůcek. Dobře hodnotí zpracování výukového sešitu „Pozorníčková školička“.

B – I v této škole probíhala realizace programů na obou stupních školy. S formou prezentací lektorů byly spokojeni, protože děti dokázali vždy zaujmout a udržet jejich pozornost po dobu přednášky. U dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí, kteří tuto školu navštěvují, je třeba vícekrát vysvětlovat a opakovat, co smí a co ne. Zpracování

přednášek hodnotí jako dostatečné, pomůcky v podobě sešitu „Pozorníčková školička“ chválí pro názornost, dětem se také velmi líbily.

C – Škola „C“ využila nabízenou možnost pouze pro první a druhou třídu a to přednášku na téma prevence šikany a násilí formou názorné pomůcky „Pozorníčková školička“. Všichni respondenti, kteří se zúčastnili osobně realizace akce v jejich škole považují její formu za srozumitelnou a dobře pochopitelnou pro žáky. Interaktivní pomůcka pracovního sešitu má velice dobrou úroveň, děti dobře seznámila s danou problematikou. Součástí prezentace byla i ukázka práce policistů, což považují za velmi kladné. Součástí této ukázky bylo neformální povídání s dětmi na téma: „Jak poznáme policistu“, což mělo u dětí velký ohlas.

D – Respondenti z této školy hodnotili shodně přípravu prezentací pro druhý stupeň základní školy jako dobře zpracovanou. Lektor si zároveň zpětnou vazbou ještě ověřoval, zda žáci v dostatečném rozsahu porozuměli danému tématu.

Otázka 7 V čem spatřujete nedostatky jednotlivých programů realizovaných ve Vaší škole?

A – Nedostatky v jednotlivých programech spíše neregistrují.

B – U téma prevence xenofobie a rasizmu se oslovení respondenti shodli, že by měl být použit jednodušší jazyk (méně cizích slov). V ostatních programech se dle jejich názoru nedostatky nevyskytují.

C – Vzhledem k malému rozsahu uskutečněných preventivních akcí žádné nedostatky zásadního rázu dotázaní nespatřují.

D – Respondenti hodnotili dobu spolupráce jako velmi krátkou na vyhodnocení nedostatků.

Otázka 8 Vyskytly se či vyskytují na Vaší základní škole sociálně patologické jevy?

A – Ano, sociálně patologické jevy se na této škole vyskytují. Počet případů není nijak vysoký, v současnosti se řeší dva případy. Respondenti nevidí žádné specifikum u těchto případů, vyplývají ze situace v třídních kolektivech. Žáci se učitelům spíše nesvěřují. Žáci na prvním stupni svému třídnímu učiteli řeknou více, starší již ne.

B – Ano, vyskytly se i vyskytují na obou stupních školy. Častěji na druhém stupni. Toto zřejmě vyplývá ze sociálního složení žáků této školy, které lze do jisté míry považovat za specifické. Názor respondentů je možno shrnout asi tak, že prevence sociálně patologických jevů musí začínat v rodině. Teprve pak nastupuje škola. Ta však nemá takový prostor ovlivnit výchovu dětí z domova. Do řešení problémů se sociálně patologickými jevy jsou pak nuceni zapojovat i policii. Žáci se příliš nesvěřují, ale jsou ochotné říci vše, co ví o ostatních.

C – Ano, sociálně patologické jevy se v této škole vyskytují. Respondenti si myslí, že jejich počet se nevymyká průměru vyskytujících se v ostatních školách. Žádné specifické znaky u sociálně patologických jevů nevidí. Mladší děti řeknou svému učiteli více, starší se nesvěřují.

D – Ano, vyskytují. Tento výskyt byl i jedním z důvodů, proč využili nabídku policie. Problém je u žáků v osmých a devátých tříd. Respondenti žádné specifické okolnosti projevů sociálně patologických jevů nevidí. Žáci mladší se spíše svěřují, starší žáci již ne.

Otázka 9 Myslíte si, že preventivní programy Policie České republiky přispěly ke zlepšení situace v oblasti sociálně patologických jevů ve Vaší škole?

A – Dle názoru všech respondentů program probíhá příliš krátkou dobu na takové hodnocení. Rozhodně si myslí, že je třeba žákům již od první třídy vštěpovat správné návyky a seznamovat je s normami chování ve společnosti.

B – Názor respondentů lze shrnout, že na počet případů řešených sociálně patologických jevů velký vliv prozatím neměly.

C - Rozsah prezentovaných programů nezakládá možnost pro hodnocení vývojové situace sociálně patologických jevů ve škole. Tento se ukáže za několik let až děti budou starší.

D – Respondenti se domnívají, že vliv na snížení sociálně patologických jevů v jejich škole zatím nevidí. Doba konání těchto programů je příliš krátká.

Otázka 10 Domníváte se, že preventivní programy byly pro žáky Vaší školy efektivní?

A – Určitě programy na žáky působí. Jejich dlouhodobou efektivitu prověří budoucnost, jaké ponaučení si z toho odnesou do dalšího života. Na některé žáky má vliv pouhá přítomnost policisty ve škole, některé nepolepší ani uložený trest. Největší efekt vidí u projektu šikany a násilí a pak u xenofobie a rasismu.

B – Ano, zatím se jeví jako efektivní, přínos těchto akcí vidí respondenti v podávání informací za účasti uniformovaného policisty. Nicméně rozhodně nelze opominout zvýšení rozsahu vědomostí dětí obou stupňů o této problematice.

C – Efektivnost programu je vidět v každé opakované návštěvě policie. Zpětnou vazbou lektori i učitelé zjišťují, co si děti pamatují z předešlých prezentací.

D – Jednoznačně efektivní vliv mají zcela určitě na šíři informací o sociálně patologických jevech. Děti z vyšších ročníků vidí uniformovaného policistu jako autoritu.

Otázka 11 Jak hodnotí realizované programy žáci Vaší školy, hovořili jste s nimi o tom?

A – Ano, hovořili s nimi třídní učitelé, nezaznamenali, že by se programy dětem nelíbily. Změna ve výuce je vždy potěšující, dokonce žáci devátých tříd se zajímali o možnosti studia na policejní škole.

B – Dětem se programy velmi líbily, projevovaly nadšené reakce. Je třeba přihlídnout i k tomu, že žáci vyšších tříd druhého stupně vítají jakékoliv aktivity, které je vytrhnou z běžného stereotypu školní činnosti.

C – Pro žáky jsou realizované programy zpestřením výuky, největší úspěch mají hry s konkrétní ukázkou. Je také velmi pěkné, že mohou policisté dětem rozdat i malé dárky.

D - Vzhledem k cílové skupině žáků, možno říci, že uvítají vždy možnost, kdy neprobíhá výuka. Žáci prezentované programy hodnotili kladně.

Otázka 12 Máte zájem nadále využívat nabídku preventivních programů Policie České republiky?

A – Ano, zájem o další spolupráci mají. Možno zařadit ještě téma řešící problematiku domácího násilí a exkurze do prostor Policie České republiky v Českém Krumlově.

B – Ano, určitě chtějí i nadále využívat preventivní programy. Největší zájem tato škola projevila o oblasti šikany, rasismu, dopravní výchovy a trestního práva.

C – Ano, nabídku určitě využijí a rozšíří i pro další ročníky prvního a druhého stupně. Škola by využila i nabídku z oblasti bezpečnosti silničního provozu a drogové problematiky.

D – Ano, mají zájem a do budoucna uvažují i s využitím dalších nabízených programů, nejen pro nejstarší ročníky. Jiné oblasti než nabízená témata nespecifikovali.

Otázka 13 Požádali jste někdy Policii České republiky v Českém Krumlově o zpracování preventivních programů speciálně pro Vaši školu?

A – Nepožádali, zatím nám nabídka dostačovala. V budoucnu bychom uvítali rozšíření nabídky o problematiku domácího násilí a ukázky práce policistů formou exkurzí do prostor Policie České republiky v Českém Krumlově.

B – Ne, vždy jim vyhovoval rozsah nabídky. Pro potřeby školy by vyhovovala ucelená nabídka navazující na sebe ve všech třídách, aby u dětí již od první třídy se prohlubovala znalost toho, co se musí a co se nesmí.

C – Ne, pro potřeby našeho preventivního programu postačuje současná nabídka.

D – Ne, nepožádali. Do budoucna by ale rádi uvítali, kdyby nabídka programů Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru a Českého červeného kříže byla integrována např. do programů typu branných dnů.

4.3 Analýza rozhovoru s pracovníci preventivně informační skupiny

Cílem této analýzy je zjistit a zpětnou vazbou ověřit, zda preventivní programy vytvořené projektem „Jsme Vám blíž“ jsou přínosnou a efektivní součástí policejní práce základních útvarů.

Rozhovor s pracovníci preventivně informační skupiny policie v Českém Krumlově nastínil jiný úhel pohledu na problematiku preventivních akcí oproti osloveným ředitelům a pedagogům základních škol.

Odpovědnost za prevenci má u policie preventivně informační skupina. Budu-li hovořit o tomto úseku Policie České republiky v Českém Krumlově, tak zde celou skupinu tvoří v současné době pouze jedna pracovnice. Jak již bylo dříve v této práci uvedeno, tak preventivní činnost směřovaná k dětem základních škol není zdaleka jedinou činností, kterou se tato preventivně informační skupina zabývá. Okruh jejich činností je značně rozsáhlý. Při představě, že jen v Českém Krumlově je pět základních škol, sedm mateřských škol a tři střední školy, je těžko představitelné, jak může jediný člověk vše stihnout připravit a ještě zrealizovat.

Částečné přesunutí preventivní činnosti na obvodní oddělení policie je určitě správným počinem. Jistě to přinese pracovní odlehčení preventivně informační skupině. Předstoupit před třídu plnou dětí a připravit pro ně program, který se jim bude líbit, budou spolupracovat s lektorem a odnesou si ještě něco i do budoucna, není věc jednoduchá. Názor pracovnice preventivně informační skupiny koresponduje i s mým vlastním názorem, že je pro policistu, který se chce věnovat preventivní činnosti pro děti ve školách, určitým handicapem nedostatek či většinou úplná absence jakéhokoliv pedagogického vzdělání. Vždyť i vystudovaný učitel (s praxí) má v mnoha případech dost potíží zaujmout svou třídu.

Na druhé straně tato nová praxe (preventivní činnost obvodních oddělení) je teprve v počátcích a bez kladného přístupu vedoucích pracovníků není možno ji provádět a dále rozvinout. Pracovní vytížení policistů právě na základních útvarech je velké a preventivní činnost většinou provádí nad rámec svých povinností, často i ve svém volném čase. Dalším handicapem této činnosti je i fakt, že v rámci úsporných opatření nemá preventivně informační skupina prostor k zajištění materiálu, který by na preventivní činnost chtěla či potřebovala.

5 Diskuze

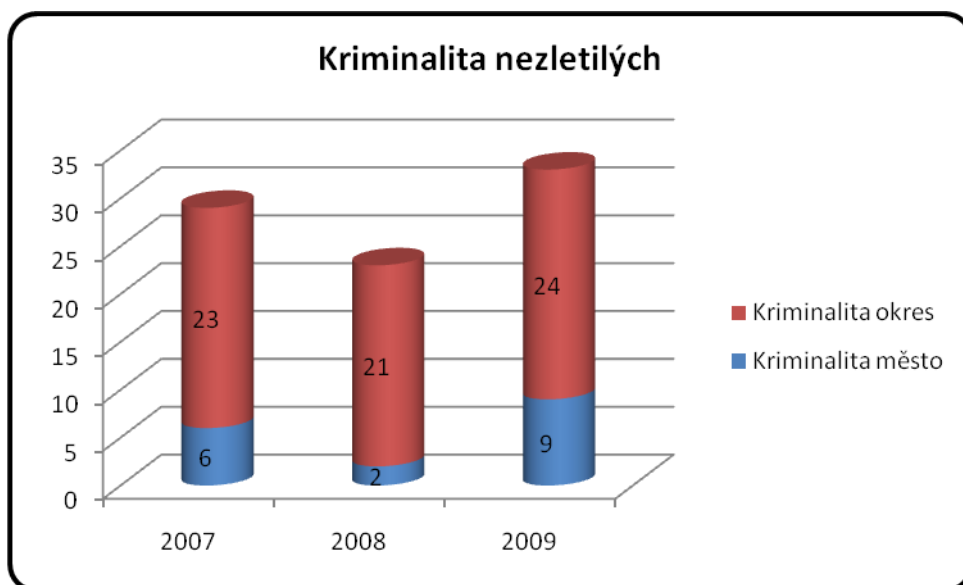
Preventivní činností se policie zabývá již dlouhou dobu. Nová tvář policie, která se formuje v posledních letech, dává právě prevenci na místní úrovni zelenou. Je to zcela jistě správné a přínosné pro celou společnost.

Pohledem do policejní statistiky je na první pohled patrné, že celkový počet trestné činnosti nezletilých a mladistvých není vysoký, a to jak v okrese, tak ve městě Český Krumlov. Během sledovaného období nedošlo k výrazné změně, přesto je mírný nárůst patrný v obou sledovaných lokalitách a časovém období. Při bližším zkoumání zjistíme, že největší četnost je u majetkové trestné činnosti, kde se i vývoj mírně zvyšuje. Ostatní sledované skupiny mají zanedbatelnou četnost a většinou snižující se tendenci vývoje. Toto platí opět pro obě sledované lokality (okres i město Český Krumlov).

Sledováním policejních statistik kriminality nezletilých a mladistvých v teritoriu města i celého okresu Český Krumlov, jednoznačně vyplývá, že celkový vývoj ve všech letech je na přibližně stejné úrovni. Nejvyšších počtů trestné činnosti dosahuje, dle mého očekávání, majetková trestná činnost. Ostatní sledované kategorie (mravnostní, hospodářské a ostatní trestné činy) jsou minimální, jak v celém okrese, tak i ve městě Český Krumlov. Důvodem, proč sleduji vývoj kriminality i u kategorie mladistvých pachatelů, je ta skutečnost, že zde nárůst trestné činnosti vzhledem k nezletilým velice markantně stoupá. Stejně jako u nezletilých pachatelů nejvyšší počty trestných činů jsou u majetkové trestné činnosti.

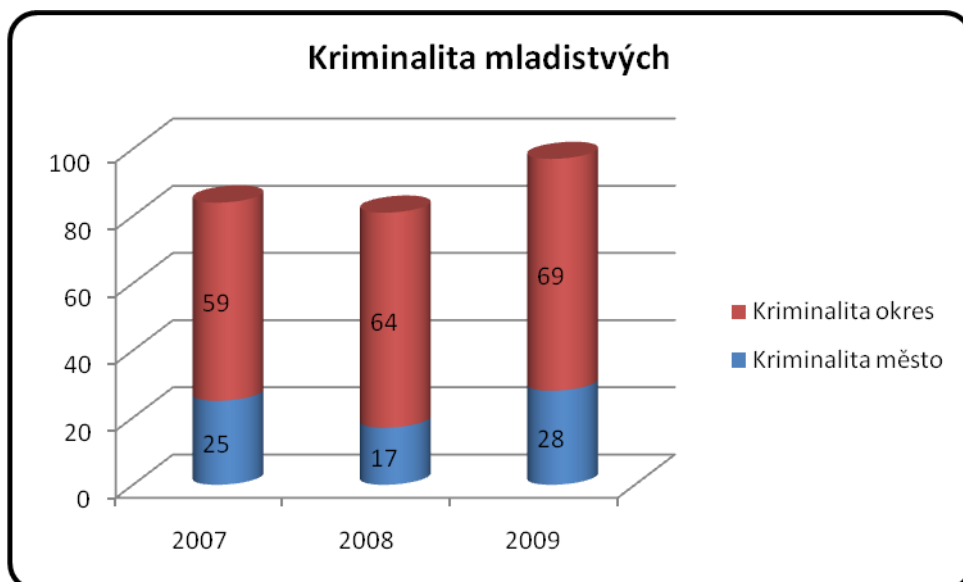
Podílem na celkové kriminalitě okresu u nezletilých bylo město Český Krumlov v roce 2007 zastoupeno 26 %, v roce 2008 pouze 9,5 % a v roce 2009 37,5 % (viz graf 1). Pokud porovnáme celkovou kriminalitu okresu a města Český Krumlov u mladistvých, činil podíl trestných činů spáchaných ve městě v roce 2007 42%, v roce 2008 pouze 26% a v roce 2009 40,5% z úhrnu trestné činnosti celého okresu (viz graf 2). V roce 2009 u nezletilých pouze v Českém Krumlově je patrný celkový nárůst kriminality o 11,5 % oproti roku 2007. Naopak u mladistvých se trestná činnost snížila ve stejném období o 1,5 %.

Graf 1: Kriminalita nezletilých v letech 2007 - 2009

(zdroj: PČR)

Graf 2: Kriminalita mladistvých v letech 2007 - 2009

(zdroj: PČR)

Markantní rozdíl je vidět v roce 2008 v obou věkových kategoriích v městě Český Krumlov, kde se celková kriminalita výrazně snížila v porovnání s ostatními roky. Toto přičítám zavedení preventivních programů Policie České republiky na základních školách v Českém Krumlově. Jsem přesvědčena, že nemalý podíl na takovém vývoji mohou mít i právě realizované preventivní programy na základních školách. Důležitou roli sehrála i přítomnost uniformovaných policistů na školách, což se následně pozitivně odrazilo v policejních statistikách trestné činnosti v kategorii nezletilých a mladistvých.

Komparací výsledků z rozhovorů s řediteli a pedagogy základních škol v Českém Krumlově vyplynuly následující informace:

1. Všem základním školám v Českém Krumlově byla nabídnuta spolupráce v oblasti preventivní činnosti.
2. Nejvíce školy využily programy orientované na prevenci šikany a násilí, dále o prevenci xenofobie a rasizmu, v neposlední řadě i lidských práv. Všichni oslovení požadovali doplnit teoretické prezentace o praktické ukázky práce policistů.
3. Z odpovědí většiny respondentů vyplynulo, že všechna zvolená témata jsou pro jejich základní školy aktuální.
4. Z 18 oslovených respondentů se osobně některého z realizovaných preventivních programů v jejich škole zúčastnilo celkem 16, což představuje 89 % z celkového počtu.
5. Žádné z nabízených témat nebylo hodnoceno záporně. Nejvíce kladných ohlasů jsem zaznamenala u prevence šikany a násilí, zpracovaného pro mladší školní děti formou výukového sešitu „Pozorníčková školička“. Ostatní programy jsou také hodnoceny pozitivně, zvláště pak pokud se jedná o kombinaci teoretické přednášky s názornou ukázkou policejní práce.
6. Formu prezentace preventivních programů hodnotí respondenti jako dostačující jejich potřebám. Kladně hodnotí i provedení a kvalitu připravených pomůcek (Pozorníčková školička, počítačové prezentace).

7. Respondenti nedostatky jednotlivých realizovaných preventivních programů spíše neregistrují, pouze v jednom případě požadovali minimalizaci cizích slov v prezentaci o xenofobii a rasizmu.
8. U všech základních škol se dle odpovědí respondentů vyskytovaly a vyskytují sociálně patologické jevy, častěji na druhém stupni. Specifikum vidí pouze jedna oslovená škola a to v sociálním složení svých žáků. Žáci své problémy s pedagogy převážně neřeší.
9. Z hlediska hodnocení preventivních programů Policie České republiky v souvislosti se zlepšením situace v oblasti sociálně patologických jevů v jednotlivých školách se respondenti vyjadřují, že velký vliv na zlepšení vzhledem k příliš krátké době trvání těchto programů nelze hodnotit.
10. Všichni oslovení respondenti se shodli, že preventivní programy Policie České republiky jsou pro žáky jejich škol efektivní. Efektivitu registrují především v celkovém nárůstu rozsahu vědomostí o prezentovaných problematikách. Další přínos pro zvýšení efektivity respondenti vidí v opakování preventivních akcí.
11. Z rozhovorů těch respondentů, kteří jsou zároveň třídními učiteli vyplývá, že s žáky o realizovaných preventivních programech hovoří a zjišťují zpětnou reakci. Jak jsem předpokládala, největší spokojenost projeví žáci prvního stupně. Kladně hodnotí drobné dárky, které s sebou policisté pro ně přinášejí. Žáci druhého stupně, zvláště vyšší ročníky spatřují výhodu v tom, že neprobíhá výuka.
12. Všechny oslovené školy mají zájem o další spolupráci s Policií České republiky v Českém Krumlově a chtějí preventivní programy ještě rozšířit i pro další ročníky, kde realizace doposud neprobíhala. Dále jednotlivé školy navrhly na rozšíření preventivních programů o oblasti, týkající se bezpečnosti silničního provozu, drogové problematiky, trestního práva a domácího násilí.
13. O speciální zpracování preventivních programů žádná škola nepožádala.

Z jednotlivých rozhovorů dále vyplynulo, že nabídka preventivních programů policie je pro jejich školy zajímavá hlavně z důvodu finanční nenáročnosti. Všechny

ostatní subjekty, nabízející školám preventivní programy, tyto služby zpoplatňují. Pro školu to jsou většinou nemalé výdaje z jejich omezeného rozpočtu. Pak raději sáhnou po bezplatné variantě nabídky policie.

Na základě výše uvedených informací si lze vytvořit představu o fungování preventivní činnosti policie na základních školách v Českém Krumlově. Z hlediska výskytu sociálně patologických jevů nelze generalizovat a říci, že pro některou základní školu je některý jev charakteristický či typický. Také nelze říci, že by struktura žáků měla zásadní vliv na zvýšený výskyt některého z nežádoucích jevů. Rozhodně takový závěr by se dal vyhodnotit pouze po provedení obsáhlejšího kvantitativního výzkumu na větším počtu škol.

Vyhodnocení rozhovoru s pracovníci preventivně informační skupiny přineslo zajímavé informace. Jednoznačně lze říci, že jeden pracovník s tak širokým spektrem činnosti na celý okres je skutečně málo. Navíc vyplynulo, že situace v oblasti preventivní práce je složitá již tím, že pokud přijde někdo jiný s metodicky zajímavě zpracovaným programem, neposkytne ho jiným preventistům. Důvod takového počínání je nepochopitelný.

Přednášky na téma drog na základních školách nejsou jednoduchým úkolem. Největší zkušenost v této oblasti mají jednoznačně elitní kriminalisté. Přednášek o drogové problematice dětem na základních školách se však nemohou věnovat z důvodu své značné zaneprázdněnosti a rozkrytí vlastní identity, která je nežádoucí. Pro pracovníci preventivně informační skupiny je téma drogové problematiky tak obsáhlé a náročné, proto školám doporučuje účast odborníka z neziskového sektoru.

Domnívám se, že cíl práce byl splněn tím, že jsem svou bakalářskou prací přiblížila problematiku primární prevence, kterou zpracovává a prezentuje Policie České republiky pro děti na základních školách v Českém Krumlově.

6 Závěr

Zájem celé společnosti je, aby se sociálně patologické jevy u nezletilých a mladistvých vyskytovaly v co nejnižší možné míře. Po roce 1989 došlo v naší zemi k značnému nárůstu sociálně patologických jevů, které do té doby byly pro nás neznámé nebo se o nich příliš nemluvilo. Společnost se dostala do situace, kdy na sociálně patologické jevy bylo nutné hledat komplexní řešení.

Možnost komplexně řešit danou problematiku nám poskytuje primární prevence. Ta se zaměřuje na podporu tělesného, duševního a sociálního zdraví. Důležitou úlohu zde sehrává rodina, škola a především vrstevníci, kteří zásadním způsobem ovlivňují utváření názorů a postojů dětí a mladých lidí.

Významnou úlohu v této oblasti v poslední době sehrává Policie České republiky. Preventivní programy zpracované Policií České republiky v Českém Krumlově se zaměřují hlavně na děti školního věku. Jejich zmapování bylo cílem mé bakalářské práce.

Jednotlivé části preventivního projektu „Jsme Vám blíž“ byly zpracovány po schůzce ředitelů a metodiků prevence základních škol v Českém Krumlově a zástupci Obvodního oddělení policie v Českém Krumlově. Z uskutečněné schůzky vyplynulo, jakou konkrétní potřebu školy mají a co od policie očekávají.

Na základě zjištěných poznatků pracovníci Obvodního oddělení policie v Českém Krumlově zpracovali jednotlivá témata preventivních programů za dohledu preventivně informační skupiny Územního odboru policie v Českém Krumlově. Realizace preventivních programů na základních školách začala v roce 2008 a stále probíhá.

Největší podíl na přípravě a tematickém zpracování projektu „Jsme Vám blíž“ měla pracovnice recepce na Obvodním oddělení policie v Českém Krumlově. Na konečné realizaci a prezentaci preventivních programů také vystupovala v pozici lektora spolu s policisty. Přeražením této pracovnice na jiné působiště došlo k částečné stagnaci inovace projektů koncem roku 2009. V současnosti se situace již stabilizovala a v projektech se dále úspěšně pokračuje.

Cílem této práce bylo zmapovat probíhající preventivní programy, které připravila na základě požadavků základních škol Policie České republiky v Českém Krumlově. Došlo k vytvoření systematických preventivních aktivit, zaměřených na prevenci kriminality a sociálně patologických jevů. Ačkoli program probíhá teprve od roku 2008 jsou již patrné dílčí výsledky a kladné ohlasy.

První hypotéza, kterou jsem formulovala byla, že preventivní programy Policie České republiky na základních školách v Českém Krumlově jsou efektivní, byla potvrzena. Provedeným výzkumem jsem zjistila, že oslovení respondenti při zpětné vazbě sledují, zda úroveň znalostí jejich žáků se zvyšuje, či zda realizované programy mají vliv na snížení projevů sociálně patologických jevů v základních školách. Finální zjištění dokazuje, že úroveň informovanosti žáků základních škol má zvyšující se tendenci, čímž se potvrzuje efektivita preventivních programů.

Vycházejí z mnou provedeného výzkumu složeného ze statistických údajů, které jsou obsahem evidence Policie České republiky na území okresu a města Český Krumlov a rozhovorů s pedagogy základních škol v Českém Krumlově, je zřejmé, že k páčání trestné činnosti ve věkové skupině dětí a mladistvých dochází. Tímto zjištěním byla potvrzena druhá hypotéza a to, že žáci základních škol mají osobní zkušenost s projevy sociálně patologických jevů. K takovému tvrzení mne vede zejména celkový počet případů, kterých za celé sledované období bylo v kategorii nezletilých 17, v kategorii mladistvých dokonce 70. Obě hodnoty mapují trestnou činnost v Českém Krumlově. I když počty nejsou nijak alarmující, domnívám se, že policejní statistiky nezahrnují celkový objem závadového chování dětí a mládeže. Předložené výstupy zahrnují pouze nejzávažnější případy, které policie vyšetřovala. Evidence již neobsahuje méně závažné činy, řešené jako přestupky.

Projekty mají již výsledky, kterými jsou kladné přijetí v jednotlivých školách a projev, kterým školy jednoznačně vítají další pokračování v preventivních programech. Sami navrhuji i další témata pro takovou spolupráci.

Domnívám se, že je právě úkolem nás dospělých, abychom našim dětem správným vedením a dostatečnou podporou zabezpečili plnohodnotný život a příležitost pro využití nejlepších možností zdravého rozvoje osobnosti.

Je lepší předcházet vzniku nežádoucího chování preventivními programy, s kterými do základních škol policisté ráci chodí, než se věnovat vzniklým problémům se sociálně patologickými jevy, které musí řešit. Domnívám se, že taková cesta, kterou zvolila Policie v Českém Krumlově, je cestou správným směrem.

7 Seznam použité literatury

1. AMBROŽOVÁ, K. a spol. *Rizikové chování dětí a mladistvých*. [online]. [cit.2010-03-10]. Dostupné z: http://www.urazydeti.cz/download/publikace_rizikove_chovani.pdf
2. *Community policing : Manuál pro uniformovanou policii*. Společně k bezpečí o.s., Praha 2008. s. 62.
3. *Děti a jejich problémy – sborník studií*. Praha: Sdružení Linka Bezpečí, 2005. 141 s. ISBN 80-239-4482-7.
4. FILÁK, Antonín a kol. *Zákon o Policii České republiky*. 1. vydání. Praha: Police History, 2009. 243 s. ISBN 978-80-86477-49-7.
5. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 232 s. ISBN 80-7178-888-0.
6. HOLAS, J. – VEČERKA, K. *Základní rysy delikvence mladistvých v ČR*. Kriminallistika, 2007, ročník XXXX, č. 3, s. 187-191. ISSN 1210-9150.
7. JELÍNEK, Jan a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 24. vydání. Praha: Linde, 2006 1056 s. ISBN 80-7201-618-0.
8. KAŠPAROVÁ, B. *Ajaxův zápisník*. Sokolov: Policie ČR OŘ, 2001. 83 s.
9. KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 2. vydání. Praha: Portál, 2005. 255 s. ISBN 80-7367-014-3.
10. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
11. MATOUŠEK, Oldřich – KROFTOVÁ Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vydání. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
12. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. 24 246/2008-6*
13. NIKL, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. Praha: PA ČR, 2000. 100 s. ISBN 80-7251-033-9.
14. NOVOSAD, L. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009. 376 s. ISBN 978-80-7367-509-7.

15. PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 3.vyd. Praha: Portál: 2001. 328 s.
16. PTÁČKOVÁ, L. - VANĚČEK, M. *Malá policejní akademie*. 1. vyd. České Budějovice: OŘ PČR Josef Pokorný-TISK, 2006.
17. *Reforma Policie ČR*. [online]. [cit.2010-02-06]. Dostupné z:
http://ppportal.pcr.cz/reforma_policie.pdf
18. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. 1.vydání. JČÚ Č. Budějovice, ZSF: 2008. 250 s. ISBN 978-80-7394-064-5.
19. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012*. [online]. [cit.2010-04-04].
Dostupné z:
http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPCh_2009_2012.pdf
20. SVATOŠ, R. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: VŠERS, 2009. 118 s. ISBN 978-80-86708-81-2.
21. *Školský zákon č. 561/2004 Sb.* [online]. [cit.2010-04-06]. Dostupné z:
<http://aplikace.msmt.cz/Predpisy1/sb190-04.pdf>
22. ŠVECOVÁ, H. *Partnerská spolupráce Policie ČR a České pojišťovny a.s. Závislosti a my*, 2007, č. 3, 31s. ISSN 113-8584.
23. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
24. VÁLKOVÁ, H. *Kriminalita*. In: Hendrych, D. a kol. *Právní slovník*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 319 s. ISBN 80-7179-740-5.
25. VEČERKA Kazimír a kol. *Analýza zpráv o mladistvém, vyžadovaných podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví nad mládeží. Kriminalistika*. 2009, roč. XXXXII, č. 1, s.15 – 22. ISSN 1210-9150.
26. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, 2002. 46 s.
27. WIKIPEDIA. [online]. [cit. 2010-03-25]. Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Xenofobie>

28. *Závazný pokyn policejního prezidenta číslo 211 ze dne 29.prosince 2008* o zavedení metody community policing do praxe u Policie České republiky.

29. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.

8 Klíčová slova

Prevence

Preventivní programy

Kriminalita

Sociálně patologické jevy

9 Přílohy

Příloha 1 Vzor rozhovoru.

Příloha 2 Grafické znázornění kriminality nezletilých a mladistvých v okrese a městě Český Krumlov (4 grafy).

Příloha 3 Výukový sešit „Pozorníčková školička“.

Příloha 1

Rozhovor s řediteli a učiteli základních škol v Českém Krumlově

- 1) Byla Vám nabídnuta možnost realizace preventivních programů zpracovaných Policií ČR v Českém Krumlově na Vaší základní škole?
- 2) Jaká konkrétní témata programů z celkové nabídky jste pro Vaši školu využili? Vyjádřil se k výběru témat programů také metodik prevence?
- 3) Proč právě tato témata?
- 4) Jaké z nabízených témat Vás nejvíce oslovilo?
 - prevence xenofobie a rasismu
 - vzdělávání k lidským právům
 - prevence šikany a násilí
 - ukázky práce policistů

Pokud bude odpověď záporná, uveďte, co považujete za špatné.
- 5) Účastnil jste se osobně některého realizovaného projektu ve Vaší škole?
- 6) Jak jste byl(a) spokojen(a) s prezentací u jednotlivých programů ze strany Policie ČR? (profesionalita vystupování lektora, kvalita pomůcek, srozumitelnost pro žáky)
 - prevence xenofobie a rasismu
 - vzdělávání k lidským právům
 - prevence šikany a násilí
 - ukázky práce policistů
- 7) V čem spatřujete nedostatky jednotlivých programů realizovaných ve Vaší škole?

8) Vyskytly se či vyskytují na Vaší základní škole sociálně patologické jevy?

- Ano
- Ne
- Nevím

Pokud ano, jaké, v jakých třídách. Je na tomto výskytu něco specifického?
Svěřují se Vám žáci se svými problémy?

9) Přispěly programy Policie ČR ke zlepšení situace v oblasti sociálně patologických jevů

ve Vaší škole?

- Ano
- Ne
- Nevím

Pokud ano, v čem konkrétně. Pokud ne, proč.

10) Domníváte se, že preventivní programy byly pro žáky Vaší školy efektivní?

- Ano
Jaké programy?.....
- Ne
Proč?.....

11) Jak hodnotili realizované programy žáci Vaší školy, hovořili jste s nimi o tom?

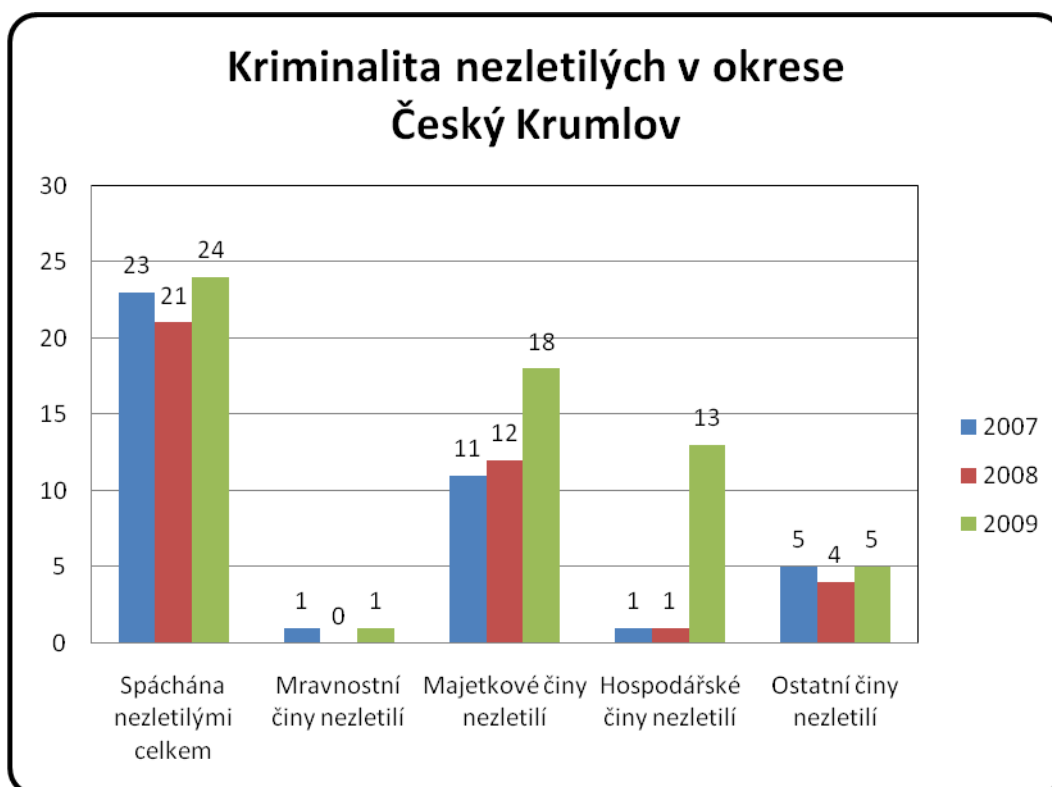
12) Požádali jste někdy Policii ČR Český Krumlov o zpracování preventivních programů speciálně pro Vaši školu?

- Ano
Jakých?
- Ne
Proč?

13) Máte zájem nadále využívat nabídku preventivních programů Policie ČR?
Specifikujte v jakých oblastech.

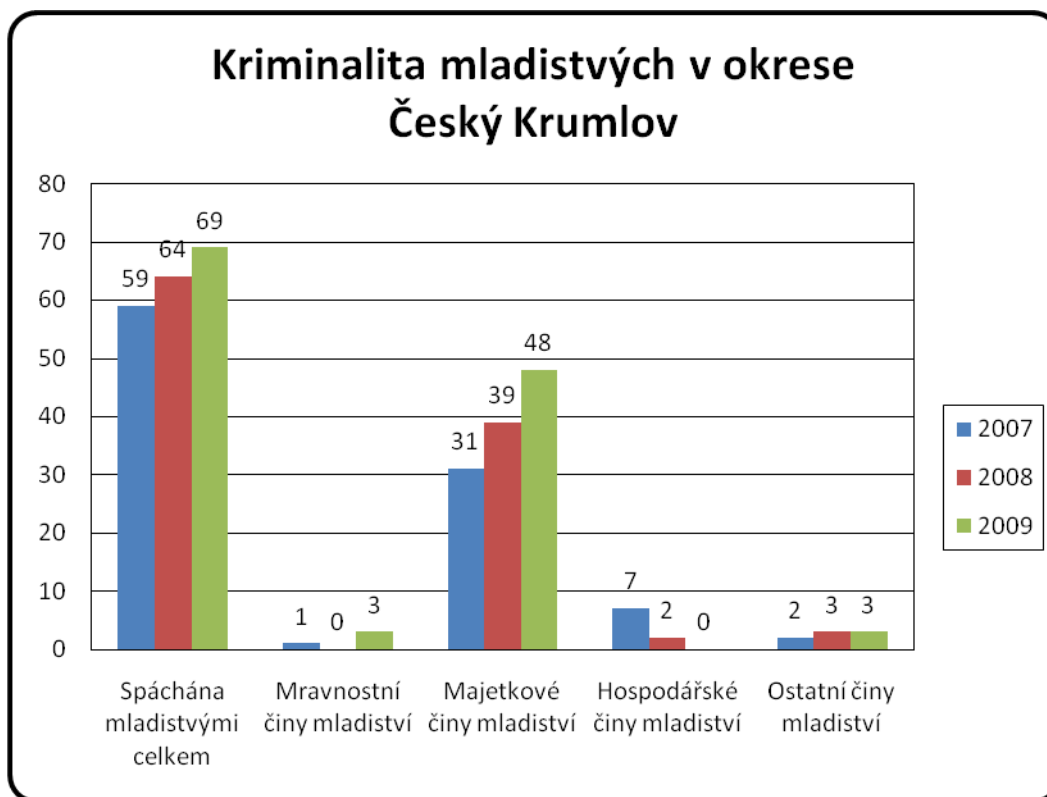
Příloha 2 Grafické znázornění kriminality nezletilých a mladistvých v okrese a městě Český Krumlov.

Graf 1

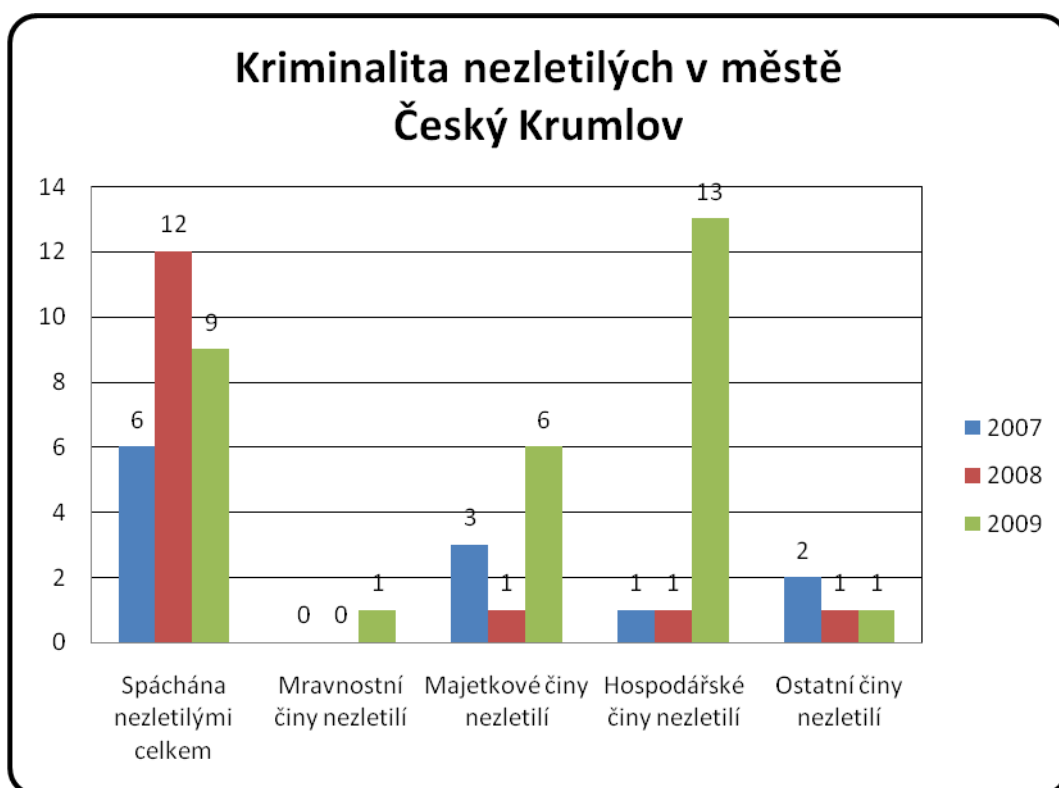
(zdroj: PČR)

Graf 2

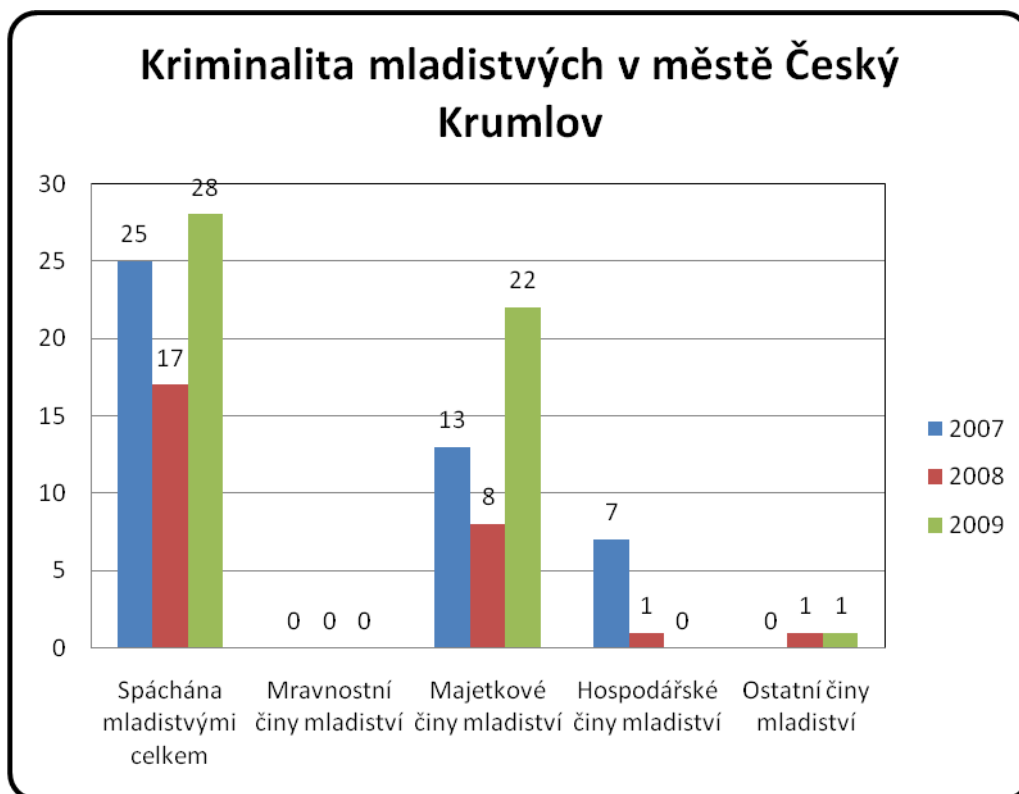
(zdroj: PČR)

Graf 3

(zdroj: PČR)

Graf 4

(zdroj: PČR)

Příloha 3 Výukový sešit „Pozorníčková školička“

Pozorníčková školička

Já

Násilí je například facka

Děti víte, co vše je násilí?

Děti co myslíte, kdy lidé mít má kamarádka jízvy na tělíčku a kdy na srdíčku?

Kdo je oběť a proč?

Agresor je

Kdo je agresor, poznáte to na první pohled?

Oběť je

Jízvy na srdíčku	Jízvy na tělíčku

(zdroj: PČR)

(zdroj: PČR)